

Pukovnik Ašar Žam: NAČIN DONOŠENJA ODLUKE

161

Francuski pukovnik Ašar Žam objavio je brošuru »Način donošenja odluke«¹⁾, koja pokazuje organizacioni proces štaba pri donošenju odluke, kao i način procene situacije koja se vrši u okviru ovoga procesa. Njegov organizacioni proces pokazuje unekoliko nov sistem i mehanizam pri donošenju odluke. On smatra da svaka odluka obavezno mora da sadrži ovih šest osnovnih elemenata: taktičku radnju, pravac dejstva, objekat, vreme početka i svršetka akcije, ritam izvršenja i borbeni poredak sa organizacijom komandovanja. Kao što vidimo, ovde je nov pojam samo »ritam izvršenja«. Pod tim pojmom pisac podrazumeva: način izvršenja dotične akcije i njenu brzinu. Tako, naprimer, ritam bi obuhvatao: početi akciju na jednom pravcu, potom na drugom ili jednovremeno na oba; prvo zauzeti jedan objekat, potom drugi; prvo upotrebiti tenkove desno, potom levo ili jednovremeno na celom frontu; tenkove upotrebiti ispred ili pozadi pešadije; napad početi sa artiljeriskom pripremom ili u vidu prepada ili samo sa artpodrškom; napad početi noću, a potom ga produžiti danju, itd. Prema tome, pojam ritma upotrebljava se u pogledu vremena, prostora i načina dejstva.

Organizacioni proces obuhvata, uglavnom, sledeće radnje: prijem i proučavanje zadatka, upoznavanje štaba sa zadatkom, procenu situacije, donošenje odluke i izdavanje zapovesti. Izložice se samo one radnje koje se vrše na nov način, kao naprimer:

Proučavanje zadatka. — Ono obuhvata pronalaženje šest osnovnih elemenata svake odluke, koji se mogu nalaziti u pri-

mljenoj zapovesti (zadatku), a delom i u drugim borbenim dokumentima, pretpostavljene komande, koji se izdaju kao dopuna zapovesti. U ovom pogledu mogu da nastupe razni slučajevi, kako u pogledu broja dobijenih elemenata, tako i u pogledu određenosti svakog elementa ponaosob.

U pogledu broja elemenata mogu da nastupe sledeći slučajevi: da je svih šest elemenata jasno određeno od pretpostavljene komande; da su samo neki elementi određeni ili da nije nijedan element određen, ali je dat opšti cilj; ili da čak ni opšti cilj nije jasno određen.

U pogledu određenosti svakog elementa ponaosob mogu da nastupe sledeći slučajevi: da element bude određen u svima svojim detaljima; da bude određen samo okvirno i, najzad, da je njegovo određivanje prepušteno inicijativi potčinjenog izvršioca.

Pisac naročito ističe da proučavanje zadatka treba da pokaže koje elemente rešavalac zadatka ima da odredi i precizira, kako bi se procena situacije pravilno kanalisala samo na određivanje nepoznatih i preciziranje nedovoljno određenih elemenata. Za elemente koji su potpuno određeni, procena situacije ima za cilj da se dođe do najboljeg načina izvršenja zadatka.

Posao proučavanja zadatka spada u nadležnost načelnika Trećeg biroa.²⁾

Upoznavanje štaba sa zadatkom. — Posle izvršenog proučavanja zadatka na-

²⁾ Štabovi u francuskoj vojsci sastoje se iz četiri biroa: Prvi biro obavlja organizaciona i personalna pitanja; Drugi biro obaveštajna pitanja; Treći biro obavlja operativno-nastavna pitanja i Četvrti biro rešava pitanja snabdevanja i saobraćaja.

¹⁾ Colonel Achard — James: Comment prendre une décision? Éditions Berger — Levrault, Paris, 1950, strana 120.

čelnik štaba vrši upoznavanje štaba sa zadatkom, orijentišući štab na to da se nedovoljno određeni elementi potpuno preciziraju, da se neodređeni elementi odrede, a da se potpuno određeni elementi samo prouče. Tako, naprimer, po pitanju pravca koji je po zadatku određen, on može od pojedinih biroa da zahteva sledeće: od Drugog biroa da prouči mogućnosti neprijatelja na tom pravcu; od Trećeg biroa da prouči zemljište u taktičkom pogledu na dotičnom pravcu; od Četvrtog biroa da prouči mogućnosti dovlačenja sredstava na dotični pravac.

Za pravac koji ne bi bio po zadatku određen, izdao bi pojedinim biroima približno sledeća uputstva: Drugi biro da prouči koji su pravci najpodesniji s obzirom na podatke o neprijatelju; Treći biro da prouči koji su pravci najpovoljniji s obzirom na zadatak, zemljište i raspoloživa sredstva; Četvrti biro da prouči koji su rejonii najpovoljniji za dovođenje i prikupljanje raspoloživih sredstava u pogledu izvršenja taktičke radnje.

Procena situacije. — Biroi vrše procenu situacije svaki u svojoj nadležnosti, vodeći računa o dobijenim uputstvima od strane načelnika štaba. Procena situacije sastoji se u tome da se na osnovu elemenata situacije — zadatak neprijatelja, zemljište i raspoloživa sredstva — prouče, preciziraju i odrede pojedini elementi odluke. Pisac podvlači razliku između elemenata odluke (šest osnovnih elemenata svake odluke) i elemenata situacije u koje ubraja: zadatak, neprijatelj, zemljište i raspoloživa sredstva. Da bi jasnije podvukao ovu razliku on elemente situacije naziva »faktorima«.

Interesantno je gledište pisca da element vreme ne uzima kao element situacije, već kao element odluke i smatra da je dosadašnja praksa po kojoj se vreme uzimalo kao element situacije bila pogrešna.

Za sredstva pisac podvlači da su ona i faktor i element, ali sa različitim sadržajem. Kao faktor, ona se cene u pogledu ukupne jačine (kvaliteta i kvantiteta); kao element, ona se prilagođavaju terenu sa težnjom da se postavljeni cilj izvrši na najbolji način.

Pisac se zalaže da se procena situacije ceni po elementima odluke, tj. prvo podvojeno, a zatim uskupno. Po mišljenju pisca, pokušaj da se situacija ceni uskupno pretstavlja »klizav teren« zato što je uticaj pojedinih elemenata odluke i faktora veoma raznovrstan i nestalan. Da bi se donela pravilna odluka, potrebno je

da se svaki element odluke i faktor ponaosob dobro procene, isto onako kao što je potrebno lekaru da pre donošenja pravilne dijagnoze proceni ponaosob pojedine elemente bolesnika: temperaturu, puls, pritisak i dr., ali je interesantno da on traži da tu procenu po elementima vrše biroii, a uskupnu procenu ima da vrši načelnik štaba.

Pojedinačna procena elemenata odluke

1. — Za elemente koji su **potpuno određeni**, procena ima za cilj da se dođe do najboljeg načina izvršenja zadatka. Tako, naprimer: ako je određena taktička radnja — napad, potrebno je proceniti u kojoj se meri pokazuje nadmoćnost (u broju i kvalitetu); ako je određen pravac, potrebno je na tome pravcu proceniti uticaj neprijatelja i zemljišta da bi se na osnovu toga odredila potrebna sredstva, ako je određen objekat, potrebno je proceniti, s obzirom na neprijatelja i zemljište, kojim mu pravcem treba ići, kao i koje su snage potrebne da se do njega dođe i da se zadrži u našoj vlasti; ako je određen dan početka akcije, može da nastupi potreba da se, s obzirom na ovaj datum, odredi pravac, uzimajući u obzir neprijatelja i zemljište kakvi se pokazuju u određenom danu; ako je određen ritam, potrebno će biti izabrati pravac i sredstva koja će najbolje odgovarati postavljenom cilju; i, ako je određena podela sredstava, potrebno je odrediti taktičku radnju koja će odgovarati neprijatelju i zemljištu na pojedinim pravcima.

2. — Za elemente koji su **delimično određeni** navode se sledeći primeri: ako je pravac delimično određen, pojavljuje se potreba da se procenom odrede međupravci, koji u krajnjoj liniji treba da izvede na određeni pravac; ako je objekat delimično određen, sa malim brojem tačaka ili na većem udaljenju, pojavljuje se potreba da se on procenom preciznije odredi većim brojem tačaka ili potrebnim brojem međuobjekata.

3. — Za **neodređene elemente** koji su ostavljeni inicijativi potčinjenih navodi se da njihovo određivanje može biti uslovljeno drugim elementima koji su već određeni. Naprimer, ako je zadatkom određena taktička radnja i objekat, jasno je da je ovim elementima u dovoljnoj meri određen i pravac. U ovom slučaju, na određivanje elementa pravca, pored uticaja dva druga elementa, koji su određeni u zadatku, uticali bi i faktori: neprijatelj i zemljište. Faktor raspoloživa sredstva ne uzima se, u ovom slučaju, u obzir, po-

što nema odlučujuće rešenje, jer se on mora dovesti u sklad sa prva dva faktora.

Kao što se vidi, elementi se načelno određuju s obzirom na uticaj ova tri faktora: neprijatelj, zemljište i sredstva. Procena situacije faktora vrši se ponaosob, pošto se i ovde uskupna procena odbacuje, kao i kod elemenata. Posledica ovakve procene biće postojanje različitih rešenja za pojedine elemente koja određuju pojedini faktori. Stoga će u najvećem broju slučajeva za jedan isti element odgovarati više različitih rešenja, ali će od tih rešenja izvestan broj biti moguć, dok će ostala rešenja biti nemoguća ili bar nekorisna.

Da bi se u datoj situaciji izvršio izbor najboljeg rešenja, pisac predlaže sledeći postupak:

a) Odmah odbaciti ona rešenja koja se pokazuju kao nemoguća ili nekorisna.

b) Za elemente koji su potpuno određeni, obavezno uzeti ona rešenja koja odgovaraju zadatku, iako ova rešenja, u većini slučajeva, neće najbolje odgovarati drugim faktorima (neprijatelj, zemljište, raspoloživa sredstva). Nesuglasice koje bi postojale potrebno je ublažiti preduzimanjem izvesnih mera. Tako, ako je zadatkom određen pravac koji vodi preko velike provalije i preko zone koju je neprijatelj najjače utvrdio, potrebno je predvideti sredstva za savlađivanje provalije, kao i sredstva za rušenje fortifikacijskih objekata. Ili, ako će jedinica, koja je određena da zauzme izvestan objekat, biti u toku napada ugrožena sa desne strane, potrebno je predvideti sredstva za zaštitu njenog desnog boka, itd.

U izloženim primerima izvršenje zadatka zahteva izvesne žrtve u ljudstvu i materijalu, ali se one moraju dati, pošto ovde nema druge mogućnosti.

c) Za elemente koji su delimično određeni, pisac predlaže da se uzmu ona rešenja koja najbolje odgovaraju zadatku, pošto zadatak od svih faktora ima prvenstvo. Međutim, ovde pisac navodi da kod izbora rešenja, za elemente koji su određeni krajnjim ciljem, načelno odlučuju drugi faktori. Tako, naprimer, zadatkom je postavljeno da se zauzme jedan objekat koji će omogućiti dejstvo u pravcu . . . Ovde se ne radi o objektu koji je pretpostavljeni odredio prema uslovima zemljišta, već prema uslovima zadatka. Zbog ovoga će u ovom slučaju faktor zemljišta biti odlučujući. Ili, zadatkom može biti predviđeno da se postigne uspeh do određenog dana, s tim, da je početak akcije ostavljen inicijativi dotičnog sta-

rešine. Ovde će faktori neprijatelj, zemljište i sredstva biti odlučujući za izvršenje zadatka.

d) Za elemente koji su prepušteni inicijativi dotičnog starešine pisac predlaže da se sva rešenja svedu u ove tri kategorije: korisna rešenja za sve faktore, korisna rešenja za izvestan broj faktora, a moguća za ostale, i moguća rešenja za sve faktore.

Ako bi nastupio prvi slučaj, tj. da postoje korisna rešenja za sve faktore, izbor je sam po sebi jasan, ali je ovaj slučaj u praksi veoma redak.

Postavlja se pitanje kako postupiti u ostala dva slučaja? — I ovde, kao i dosada, za izbor rešenja treba da ima odlučujuću reč zadatak, a u izvesnim slučajevima i drugi faktori, kako je to napred izloženo. U svakom slučaju, pri izboru pravilnog rešenja treba se rukovoditi težnjom da se zadatak izvrši sa najmanje žrtava u ljudstvu i materijalu. Pisac navodi da u ovom pogledu mogu da nastupe različiti slučajevi. Jedno će rešenje biti skuplje u materijalu, ali ekonomičnije u ljudstvu, i obratno. Za armiju SAD pisac navodi da se uvek orijentisala na prva rešenja, dok će druge zemlje biti prinuđene da se orijentišu i na druga rešenja.

U zaključku procene svakog elementa ponaosob pisac kaže:

1. — Ako je neki element potpuno određen zadatkom, potrebno je samo da se procenom drugih faktora odredi način najceloshodnijeg izvršenja.

2. — Ako je element određen po svome cilju ili delimično, procenom drugih faktora treba pronaći nekoliko rešenja koja odgovaraju svakom faktoru ponaosob. Izbor najboljeg rešenja vrši se s obzirom na zadatak.

3. — Ako pak neki element uopšte nije određen zadatkom, procenom faktora (neprijatelj, zemljište, raspoloživa sredstva) treba odrediti nekoliko mogućih rešenja. Od svih ovih rešenja treba izabrati ono koje najbolje obezbeđuje uspeh. Ako se radi o približno jednakom uspehu, treba se odlučiti za ono rešenje koje najbolje odgovara raspoloživim sredstvima.

Na osnovu ovakve procene, svaki biro predlaže načelniku štaba povoljna i moguća rešenja za svaki element odluke i daje svoje mišljenje kolike žrtve u ljudstvu i materijalu približno zahtevaju pojedina rešenja.

Uskupna procena elemenata odluke

Na osnovu predloga biroa, načelnik štaba pristupa proceni svih elemenata us-

kupno u okviru odluke kao celine. U pojedinačnoj proceni pojedinih elemenata izvršen je izbor najboljih rešenja. Sada treba kombinacijom mogućih rešenja da se dođe do najboljeg manevra. Po mišljenju pisca, manevr predstavlja kombinaciju šest osnovnih elemenata. Ako se ma i jedan element promeni, nastupa drugi manevr ili bar neka varijanta. Jasno je da promena taktičke radnje zahteva i promenu manevra. Menjanje pravca ili objekta takođe može da dovede do promene manevra, s tim što ova promena, ako nije značajna, dovodi samo do druge varijante. Promene elementa vremena i podele sredstava načelno vode novoj varijanti. Međutim, promene u ritmu mogu da prozrokuju nov manevr. Razlike između raznih varijanata mogu da budu vrlo male, pa ipak značajne.

Ukupna procena elemenata u okviru odluke kao celine, načelno se vrši na ovaj način:

1. — Kada je po zadatku određeno svih šest osnovnih elemenata. — U ovom slučaju jasno je da je od pretpostavljene komande određen manevr i da u pogledu izbora nekog drugog manevra ne može biti reči. Pisac podvlači da ovakav centralistički način komandovanja nije dobar, a obzirom na to što su tri faktora podložna neprestanim promenama. Ovaj način komandovanja može se primeniti samo u slučaju ako je pretpostavljena komanda potpuno poznata sa situacijom i njenim eventualnim promenama. Centralistički način komandovanja utoliko je opasniji ukoliko se radi o većoj komandi (naprimera, armiji). Pisac navodi da svi komandni stepeni treba da teže da svojim potčinjenim ostave što više slobode rada — inicijative.

2. — Kada je po zadatku određen izvestan broj osnovnih elemenata dok ostali elementi nisu određeni. — Određeni osnovni elementi služe kao baza za ukupnu ocenu. Pošto su u ovom momentu već izabrana rešenja za neodređene elemente, to je potrebno izložiti mogući broj manevra i varijanata. Jasno je da će broj manevra i varijanata biti utoliko manji, ukoliko je veći broj određenih osnovnih elemenata.

3. — Kada po zadatku nije određen nijedan od osnovnih elemenata. — U ovom slučaju izvršilac zadatka ima potpunu inicijativu u pogledu određivanja osnovnih elemenata. Mogu da nastupe dva slučaja, i to: da je osnovni cilj određen zadatkom ili da osnovni cilj nije određen zadatkom. U ovom slučaju broj maneva-

ra i varijanata može da bude veći zbog čega se pojavljuje teškoća kod izbora najboljeg manevra. Zato, pri izboru treba imati u vidu: da je manevr obično uslovljen samo od jednog osnovnog elementa ili od kombinacije nekoliko osnovnih elemenata, kao i da treba praviti razliku između glavnih i pomoćnih elemenata, pošto prvi utiču u jačem stepenu na manevr. Kao glavne elemente pisac smatra one koji se određuju odnosom pojedinih faktora i na koje drugi elementi mogu neznačajno da utiču. Tako, naprimera: taktička radnja je glavni element, pošto odnos faktora sredstva — neprijatelj i odnos sredstva — teren jasno određuju koja taktička radnja treba da se izvede. Međutim, posle taktičke radnje uzimaju se pravac i objekat. Ostali elementi: ritam, vreme i podela sredstava uzimaju se kao pomoćni elementi. Kombinacija glavnih elemenata — taktička radnja, pravac i objekat — sačinjavaju ideju manevra i čine osnovu svake akcije. Na osnovu ovoga pisac zaključuje da nije potrebno odrediti sve moguće manevre, već da će biti dovoljno odrediti kombinacije glavnih elemenata, tj. ideju manevra. Radi veće jasnoće pisac razmatra sledeća dva slučaja:

a) Kada je osnovni cilj zadatkom određen, te je potrebno analizom osnovnog cilja da se odrede glavni elementi odluke. Naprimera: zadatak je da se zaštiti neka jedinica za vreme njene akcije. Zaštititi jednu jedinicu znači obezbediti je od neprijateljskih bočnih udara. Ova zaštita biće efikasna ako se na bočnim pravcima neprijatelj bude držao na otstojanju, koje ne dozvoljava uspešno dejstvo njegove artiljerijske vatre protivu jedinice koja se zaštićuje. Glavni element u ovom slučaju biće određivanje linije koju neprijatelj ne treba da pređe. Na ovoj liniji treba razmotriti sve moguće manevre koji se mogu voditi.

Drugi zadatak može biti: ugroziti neprijateljsko snabdevanje koje se vrši na većem broju puteva. Izvesne tačke mogu biti naročito pogodne za izvršenje zadatka. Glavni element u ovom slučaju biće pravac akcije (ili pravci akcije). U svim ovim slučajevima izvršenje zadatka može da se postigne na razne načine, primenom različitih manevra, zbog čega treba izabrati onaj manevr kojim se najbolje izvršava postavljeni cilj.

b) Kada osnovni cilj nije određen što se obično dešava u okruženju ili kada se ostane bez veze sa pretpostavljenom komandom, a početni zadatak je, s obzirom na izmenjenu situaciju, izgubio prvobitni

značaj. U takvom slučaju postavlja se pitanje kojim pravcem treba vršiti procenu? Po mišljenju pisca, potrebno je, kao i uvek, prvo pravilno odrediti cilj (zadatak), jer je on najvažniji. Određivanje cilja vrši se na osnovu stvarne situacije, tj. na osnovu procene osnovnih faktora i njihovog razvrstavanja prema stepenu važnosti. Ovdje nam mogu pomoći primeri ratne istorije i logično razmišljanje o važnosti faktora u datoj situaciji. Neprijatelj je svakako glavni cilj u svim akcijama. Ako ga mi ne uništimo, on će pokušati da nas uništi, ali da se postigne uništenje neprijatelja, potrebno je raspolagati odgovarajućim sredstvima.

Zemljište kao cilj može imati pomoćni značaj, ali u izvesnim slučajevima ono može dobiti veliki značaj, kada se radi o potrebi da se izvesno zemljište zauzme ili sačuva sa težnjom da bi se postavili u bolju situaciju u pogledu ugrožavanja ili uništenja neprijatelja.

Sredstva se, načelno, ne cene kao cilj. Međutim, ako su naša sredstva isuviše slaba i ne dozvoljavaju odlučnu akciju, tj. kada odnos u snagama ne dozvoljava ni napad, ni odbranu, onda, u ovakvoj situaciji, mogu da nastupe dva slučaja: da se do sredstava dođe osvajanjem od neprijatelja ili da se pristupi njihovom čuvanju do momenta kada će se odnos u sredstvima promeniti. U ovim slučajevima radi se o partizanskim akcijama.

Na osnovu ovog izlaganja, pisac zaključuje da faktori po važnosti, kao ciljevi, idu ovim redom: neprijatelj, zemljište pa sredstva.

Donošenje odluke. — Načelnik štaba, na osnovu izvršene uskupne procene predlaže komandantu moguće manevre i varijante i izlaže kakav je odnos u žrtvama koje pojedini manevri i varijante zahtevaju i kako zadovoljavaju glavne principe dejstva (princip ekonomije snage i princip nadmoćnosti na težištu).

Komandant vrši izbor manevra, tj. donosi odluku.

Izrada zapovesti. — Posle donete odluke načelnik štaba deli posao na biroe radi izrade borbene zapovesti. Za izradu zapovesti daju se sledeća načelna uputstva:

1. — Za potčinjene nije obavezno da budu određeni svih šest osnovnih elemenata svake odluke, sa svim detaljima. Svaka komanda ima svoj domen odlučivanja. Naprimera, u pogledu elementa »objekat«, komandant divizije pukovima načelno određuje objekte, dok komanda korpusa treba divizijama da odredi nekoliko važnih tačaka. Drugim rečima, komanda

korpusa treba da odredi objekte koji su od interesa za korpus kao celinu, ostavljajući divizijama da odrede objekte koji su od interesa za diviziju i koji izražavaju njihov manevr. Pisac podvlači da postoji rdava i štetna tendencija mešanja pretpostavljenog u manevr potčinjenog.

2. — Određivanje osnovnih elemenata potčinjenima ne treba kruto (šablonski) postaviti, tako da se to vrši na isti način za pojedine komandne stepene u svim prilikama, bez obzira na situaciju na bojištu. Jedna ista komanda, u raznim uslovima dejstva, ne komanduje na isti način. Potrebno je voditi računa o zadacima koji se daju potčinjenima, a koji treba da budu nekad samostalnije prirode. Treba uzeti u obzir i sposobnosti svojih potčinjenih, kao i podatke o neprijatelju kojima se raspolaze.

Opšti zaključak organizacionog procesa bio bi: proučavanje zadatka vrši Treći biro; upoznavanje sa zadatkom vrši načelnik štaba; procenu situacije u smislu analize pojedinih elemenata vrše biro, a u smislu sinteze načelnik štaba; odluku donosi komandant; u izradi zapovesti učestvuju svi biro, svaki po svojoj nadležnosti.

Pisac se osvrće kritički na svoj sistem i primećuje da on u sebi ima mnogo šematizma, pa postavlja pitanje da li je u opšte moguće da se šematizam primeni na ovakvu delatnost, koja za svaku situaciju zahteva i drugu šemu. On podvlači da je u školskom radu ovaj šematizam potreban i koristan, a da će dobro istreniran štab u konkretnoj situaciji lako naći najbolje rešenje organizacionog procesa. Najzad, on podvlači da ovaj sistem ne treba bukvalno primenjivati ni u mirnodopskoj praksi, već ga prilagođavati potrebi konkretne situacije.

*

Sa naše strane mogli bismo da primećujemo sledeće:

Element vreme pisac ne smatra kao element situacije (faktor), već kao element odluke. Zbog čega? — Mi u našem rešavanju zadataka redovno praktikujemo da pretpostavljena komanda određuje vreme (početak akcije). U ovakvim uslovima jasno je da element vreme treba uzimati kao element situacije. Međutim, pisac polazi od toga da pretpostavljena komanda neće u svima prilikama odrediti vreme, i da se ono ima odrediti na osnovu elemenata situacije: zadatka, neprijatelja, zemljišta i raspoloživih sred-

stava. Ako se jedan element ima tek da odredi, on ni u kom slučaju ne može biti element situacije, već samo element odluke. Stavljanjem vremena u grupu elemenata odluke, pisac ni u kom slučaju nije isključio iz procene njegov uticaj na ostale elemente odluke.

Komandant i načelnik štaba, izgleda, da nisu u dovoljnoj meri uključeni u organizacioni proces. Komandant neće biti u stanju da donese pravilnu odluku ako prethodno sam nije procenio situaciju, a tako isto ni načelnik štaba neće moći da donese pravilnu sintezu, ako prethodno nije vršio analizu. Proučavanje zadatka ne bi trebalo da vrši samo načelnik Trećeg biroa, već lično komandant sa načelnikom štaba.

U vojnoj literaturi mnogo se razmatra pitanje da li je bolje da se procena situacije vrši podvojeno po elementima (faktorima) ili uskupno. Pisac je uzeo kombinovani način. Procena situacije vrši se od strane čitavog kolektiva, ali tako usmereno samim sistemom koji obezbe-

đuje više uslova za bržu procenu. Sam sistem isključuje duga nekonkretna i nepotrebna referisanja. On je orijentisan na konkretno rešavanje bitnih (osnovnih) elemenata svake odluke.

Izloženi sistem pokazuje da štab u potpunosti učestvuje u donošenju odluke, jer se pre odluke pojavljuje kao saradnik na njenom oformljenju, a posle donete odluke kao tehnički organ na njenoj razradi.

U organizacionom procesu nije pokazano komandantsko izviđanje i uključivanje komandanata rodova vojske u organizacioni proces, što pretstavlja veliki nedostatak organizacionog procesa. Pa, ipak, knjžica je značajna iz dva razloga: prvo, što pokazuje originalan metod raščlanjivanja i analize ovog zaista važnog problema, i drugo, što pokazuje koliki se napori čine i u stranoj naučnoj literaturi, da bi se za organizacioni proces našlo što bolje rešenje.

V. T.

Rober Žar: RAT U POLJSKOJ (septembra 1939)¹⁾

1621

Najveći broj dosada objavljenih dela, studija i članaka o Nemačko-poljskom ratu 1939 godine napisan je na nemačkom jeziku od strane pripadnika bivše nemačke vojske, tako da se s pravom može posumnjati u njihovu tačnost i objektivnost. Čak i general Guderijan, istaknuti nemački komandant u ovome ratu i poznati vojni pisac, u svome delu »Uspomene jednog vojnika« ne daje realan i objektivni prikaz Nemačko-poljskog rata. Kao i svi ostali nemački oficiri, i Guderijan glorifikuje nemačke oružane snage i doktrinu munjevitog rata. Opisujući detaljno planove i tok uspešnih operacija svoga 19 motomehanizovanog korpusa, Guderijan upadljivo i neskromno pokušava da istakne lične zasluge u doslednom i uspešnom sprovođenju ove doktrine, ali, prećutkuje da su Nemci u ovome ratu imali veliku nadmoćnost u vazduhu; da su, koristeći se preimućstvom iznenađenja, uspeli masovnom upotrebom avijacije i tenkova da brzo razbiju slabi i kordonski zastor poljskih snaga na graničnom frontu i time stvore preduslove za brzo i uspešno okončanje ovoga rata. Guderijan nam ne daje tačne podatke o poljskim snagama i planovima, o nedovršenoj mobilizaciji i kon-

centraciji poljske vojske, o zastarelom i malobrojnom naoružanju i opremi svih vidova poljskih oružanih snaga, tj. o svim slabostima i nedostacima poljske Vrhovne komande i Poljske vojske, koji su Nemcima omogućili velike i brze uspehe u toku kratkotrajnog rata 1939 godine. Izveštaji nemačke Vrhovne komande i dela svih nacističkih pisaca (Ralf Bathe, Dr. Sierke i dr.) su izrazito propagandnog karaktera, te se, zbog netačnih podataka i zaključaka, ne mogu koristiti za objektivnu studiju ovoga rata. Nemačka Vrhovna komanda i gore navedeni nacistički pisci pokušali su da Poljsku prikažu kao agresora i krivca za Drugi svetski rat, a poljski generalštab kao tvorce ofanzivnog ratnog plana, kojim se težilo da se u prvom naletu okupira Dancig, a Istočna Pruska iznenadno i jednovremeno napadne sa tri strane. Bilo je čak i takvih, istina nevestih i neuspelih, nemačkih pokušaja, kojima se želelo da se ubedi svetska javnost da je poljska armija »Poznanj«

¹⁾ La Campagne de Pologne (septembre 1939) par Robert Jars, Payot, Paris, 1949.

dobila avanturistički zadatak da napadne i zauzme nemačku prestonicu.

Poznati engleski, francuski i švajcarski vojni pisci (generali Fuler i Šasen i major Bauer) s pravom su mogli posumnjati u verodostojnost nemačkih podataka o ofanzivnim poljskim ratnim planovima. Pošto nisu raspolagali drugim podacima, general Šasen i major Bauer, u prvim izdanjima svojih obimnih dela o Drugom svetskom ratu, nisu uopšte obradili najvažnije i najinteresantnije pitanje — ratni plan poljske Vrhovne komande za rat 1939 godine.

Francuski vojni pisac Rober Žar pokušao je, a po našem mišljenju i potpuno uspeo, da nam u knjizi »Rač u Poljskoj (septembra 1939)«, da dokumentovan i objektivan prikaz Nemačko-poljskog rata, a naročito detaljnu analizu ratnog i operacijskog plana poljske Vrhovne komande. Po njemu je poljska Vrhovna komanda imala sledeći **defanzivni ratni plan**:

— najupornijom odbranom na prvom strategiskom položaju, u blizini graničnog fronta, sa 2/3 snaga, zaštititi najvažnije ekonomske i industrijske centre zapadno od r. Visle;

— u slučaju gubitka prvog strategiskog položaja, upornom manevarskom odbranom stvoriti vreme za povlačenje glavnih snaga na drugi položaj: r. Narev — r. Visla — r. Dunajec, na kome dati otsudnu odbranu u cilju zaštite Varšave i industrijskih centara istočno od r. Visle;

— strategiska rezerva (13 pešadiskih divizija, 1 konjička i 2 motorizovane brigade), raspoređena u nekoliko posebnih grupa u okuci r. Visle i pozadi r. Buga, upotrebiće se za aktivna dejstva pri odbrani prvog položaja ili za prihvatanje glavnih snaga, koje bi, po gubitku položaja pozadi graničnog fronta, bile primorane da se povlače na istočnu obalu reke Visle;

— jedna grupa od armijske rezerve (»Korpus za intervenciju«) dobila je zadatak da izvrši pokret ka slobodnoj varoši Dancigu i da izvrši politički pritisak na stanovnike ovoga grada;

— na Istočnom frontu jedinice Graničnog korpusa i rezervne vojske vršiće osmatranje i zaštitu granice prema SSSR.

Pisac smatra da je ovakav ratni plan poljske Vrhovne komande bio pravilan, ali se ne slaže sa izabranim prvim položajem, koji nije pogodan za odbranu (dužina preko 1.600 km te se nije mogao uspešno braniti sa 25 kordonski rasporede-

nih divizija i 10 konjičkih brigada; sve snage zapadno od r. Visle izložene su opasnosti opkoljavanja iz Istočne Pruske i Slovačke; granični front je većinom otvoren, izuzev prema Slovačkoj i Šleskoj, i time jako izložen dejstvu nemačkih tenkovskih i motorizovanih divizija).

Kao što se vidi, Rober Žar obara nemačku tezu o agresivnim namerama Poljske vlade i izrazito ofanzivnim planovima poljske Vrhovne komande. Čak i zadatak »Korpusa za intervenciju« bio je defanzivan, jer je imao da izvrši politički pritisak na Dancig i zaplaši vrlo aktivne naciste u ovome gradu, po našem mišljenju, da zauzme Dancig, i na reci Visli **pojača odbranu** istočnog boka Koridora. No, pisac i pored svih detalja nije dao odgovor na još jedno vrlo važno pitanje: sa kojim je snagama trebalo braniti prvi strategiski položaj, ako bi se usvojila strategiska varijanta, da se glavnim snagama brani drugi strategiski položaj (r. Narev — r. Visla — r. Dunajec)? Međutim, nemački ratni plan obrađen je veoma detaljno. Tu imamo čak i tačan sastav svake nemačke armije, što nismo mogli naći kod drugih pisaca.

U ranije objavljenoj vojnoj literaturi vladala je prava zbrka o broju mobilisanih i angažovanih poljskih i nemačkih snaga u ratu 1939. Razlike su bile znatne. Po nekim piscima, Nemci su u ovome ratu upotrebili 45—50, a po drugim i preko 70 divizija. Prema podacima u ovoj knjizi, Nemci su bili upotrebili ove snage: 6 tenkovskih, 6 lakih, 4 motorizovane, 36 pešadiskih, 3 planinske, 2 lovačke planinske i 9 teritorijalnih divizija, 2 vazduhoplovne flote i 3 samostalne brigade, tj. 66 divizija svih vrsta, 3 samostalne brigade i oko 1.500 aviona.

Protiv ovih snaga Poljaci su uspeli do 1 septembra da mobilišu i koncentrišu samo 17 pešadiskih divizija, 6 konjičkih brigada, i 4 samostalne brigade, Granični korpus, Ratnu mornaricu, deo vazduhoplovstva i još neke manje jedinice. Prema tome, neprijatelj je imao četvorostruku nadmoćnost, što je izazvalo prevremeni i neočekivani slom celog poljskog fronta. Divizije, koje su završile mobilizaciju i vršile koncentracijske pokrete (trinaest divizija), kao i one kojima je naređena mobilizacija tek 1 septembra (devet divizija), naknadno su i pojedinačno ubacivane u borbu. Do kraja rata Poljaci su mobilisali ove snage: 39 pešadiskih divizija, 11 konjičkih brigada, 3 planinske brigade, 43

eskadrile, 3 odreda tenkova, Granični korpus, izvestan broj samostalnih bataljona Nacionalne garde, celokupnu Ratnu mornaricu, što je ukupno iznosilo: 1,700.000 vojnika, 658.000 konja, 771 avion (od kojih je bilo 447 borbenih), 286 tenkova, 693 tankete, 5 torpiljera, 4 kontratorpiljera i 5 podmornica.

Ne ulazeći u sitnije taktičke detalje, pisac je slikovito prikazao tok operacija u Poljskoj. U prvoj fazi rata istaknuta je dominantna uloga nemačke avijacije, koja je za kratko vreme postigla apsolutnu nadmoćnost u vazduhu, paralisala poljski željeznički saobraćaj i ukazala efikasnu pomoć suvozemnim snagama. Borbe kod Čenstohova, gde su nemačke tenkovske i motorizovane jedinice Hota i Heptera probile prvi poljski položaj, predstavljaju, po mišljenju pisca, najveći nemački uspeh u ovoj fazi. U drugoj fazi rata detaljnije se opisuju nemačke operacije na svim operaciskim pravcima, a naročito dejstvo moto-mehanizovanih divizija na pravcu Čenstohov — Varšava, što je dovelo do potpunog razbijanja poljskih armija.

Vrlo reljefno pisac nam pokazuje tešku situaciju i haos koji su vladali u poljskoj Vrhovnoj komandi. Poljska vrhovna komanda izdavala je razna kontradiktorna naređenja, što je još više pogoršalo i onako katastrofalnu situaciju armija, koje su se borile zapadno od r. Visle. Najdetaljnije su opisane teške borbe tri opkoljene poljske armije (»Poznanj«, »Torunj« i »Pruska«) u okolini Kutna i Radoma. Pisac dokazuje da su se armije »Poznanj« i »Torunj« mogle probiti iz okruženja samo da je poljska Vrhovna komanda naredila pre nego što se istočno od njih stegao taktički obruč, da se izvrši snažan protivudar najkraćim pravcem ka Varšavi. Oklevanje i sporost u donošenju odluka, rđava organizacija pokreta, komplikovan manevar i pogrešan pravac protivudara bili su činioci koji su usporili, a konačno i onemogućili pokušaj proboja.

Iako su Nemci do 9 septembra probili i drugi poljski položaj na oba krila i ugrozili glavne poljske snage na Srednjoj Visli, Poljaci su mogli dati duži otpor na trećem položaju (pozadi r. Buga i Sana). Međutim, sovjetske snage zadale su im poslednji smrtonosni udarac. 17 septembra prešli su Sovjeti granicu na širokom frontu i za kratko vreme zarobili preko 120.000 Poljaka. Pisac nam ništa ne govori o tra-

gičnoj sudbini hrabrih poljskih oficira i vojnika u sovjetskim zarobljeničkim logorima. Masakrirani poljski oficiri u Katinškoj Šumi ne mogu da progovore, a sovjetska vlada nije se potrudila da bar na suđenju u Nirnbergu skine veo sa misterioznog katinskog zločina.

I pored toga što nam ovo delo pruža nov i dokumentovan materijal za objektivnije i dublje proučavanje Drugog svetskog rata, ono ima i izvesnih nedostataka:

1. — Taktički zaključci o nemačkim operacijama u Poljskoj su vrlo detaljni, ali nigde nisu potkrepljeni konkretnim primerima. Znatno bi se podigao i kvalitet ovih zaključaka i celoga dela, kada bi se uz taktička iskustva naveli i konkretni primeri koji jasnije ilustruju teoriske postavke. Ovakvo se ima utisak da su iskustva u upotrebi pojedinih rodova vojske izvučena iz nemačkih pravila i uputstava, napisanih u toku Drugog svetskog rata.

2. — Čitalac ima utisak da su nemačke oružane snage potpuno izvršile svoj zadatak i da u njihovom radu nije bilo grešaka i slabosti. Međutim, kada je pisac podvrgao nemačke planove i tok operacija detaljnijoj analizi, kao što je objektivno i pravilno ocenio rđav rad poljske Vrhovne komande i izvanrednu hrabrost i borbenost poljskog vojnika, možda bi došao do izvesnih interesantnih zaključaka.

3. — Pisac smatra da je pitanje Danciga izazvalo Nemačko-poljski rat. Međutim, detaljnijom studijom ekonomske moći Nemačke i političkog programa nacističke stranke, koji je izložen u knjizi »Mein Kampf«, pisac bi mogao doći do zaključka da je zakon o neravnomernom razvoju kapitalizma u najjačim kapitalističkim državama izazvao Drugi svetski rat. I da nije bilo Danciga i Koridora agresivna nemačka politika bi pronašla neki drugi povod koji bi doveo do Drugog svetskog rata.

4. — Najinteresantnije pitanje na koje nismo dobili odgovor ni od Rober Žara jeste: da li su i kako koordinirani ratni planovi i ratni naponi Francuske i Engleske s jedne, i Poljske s druge strane? Rober Žar ništa ne kaže, zašto njegova zemlja nije ukazala efikasniju pomoć Poljskoj preduzimanjem brze ofanzive u septembru 1939, koja bi naterala Nemce da oslabе pritisak ili čak i obustave ofanzivu na Istočnom frontu.

M. M.

Jovanović Miletić Miroslav

Potpukovnik Rokol: TAKTIČKA UPOTREBA MOTORIZOVANE PEŠADIJE U SASTAVU OKLOPNE DIVIZIJE¹⁾

Po mišljenju pisca, u savremenim uslovima, imaće tenkove jedinice na bojištu da savladaju znatno veći otpor, nego što je to bilo u toku Drugog svetskog rata. Dejstvo jurišne avijacije sa upotrebom »napalm« bombi i raketnih zrna, kao i upotreba pešadiskog PT oružja (bazuka, pancerafausta, RB i dr.) učinili su PT odbranu znatno efikasnijom što su potvrdila i najnovija iskustva na Korejskom frontu. Međutim, praksa je pokazala i to da se pešadiska PT oružja mogu korisno upotrebiti samo na povoljnom zemljištu. Ako se radi o potpuno otkrivenom zemljištu, ova oružja nisu u stanju da izdrže borbu sa tenkovima zato što su tenkovska oruđa veće moći i što su tenkovi u stanju da blagovremeno otkrivena pešadiska PT oružja unište pre nego što ona i stupe u borbu. Ali se ne sme gubiti iz vida da su tenkovi na otvorenom terenu u jačoj meri ugroženi od avijacije, dok su na pokrivenom terenu u jačoj meri ugroženi od PT oružja. Ovakvo teški uslovi za upotrebu tenkova na bojištu neminovno zahtevaju bolju podršku tenkova od strane drugih rodova vojske. U prvom redu od sopstvene artiljerije, koja ima zadatak da uništi i neutrališe braniočeva PT oružja, zatim od avijacije, koja ima zadatak da obezbedi nadmoćnost u vazduhu i, najзад, od pešadije koja ima zadatak da uništi sva preostala PT oružja i da definitivno osigura zemljište koje su tenkovi osvojili.

Ovaj zadatak bio je dosada poveren motorizovanoj pešadiji u jačini četiri bataljona koji se nalaze u sastavu oklopne divizije. Ovi bataljoni motorizovane pešadije upotrebljavani su isključivo za neposredno praćenje tenkova. Međutim, poznato je da se pri kraju prošlog rata borbeni poredak oklopne divizije obično sastojao iz tri borbene grupe različitog sastava, a najčešće od jednog ili dva bataljona tenkova, jednog ili dva bataljona motorizovane pešadije i jednog ili dva divizionna samohodne artiljerije. Na taj način, na bataljon tenkova dolazio je prosečno bataljon motorizovane pešadije. Borbena grupa delila se u tri podgrupe. U okviru podgrupe, na četru tenkova dolazila je četa motorizovane pešadije, dakle, odnos je bio 1:1. Ovo spajanje tenkova i pešadije vršeno je često i u okviru vodova, tako da je na vod tenkova dolazio vod motorizovane pešadije.

Za upotrebu borbene grupe obično je postojala sledeća šema: ako su na pravcu

dejstva grupe postojala dva paralelna puta, dve podgrupe pokrivala su front, s tim da je svaka imala svoj put, dok se treća podgrupa kretala u drugom ešelonu na pravcu glavnog udara. Na ovaj način, komandovanje je bilo uprošćeno, a sadejstvo između tenkova i motorizovane pešadije obezbeđeno. U proleće 1945 godine ovaj sistem je pokazao velike koristi. Po ovom sistemu izgledalo je da ne postoji spreg od čete tenkova i čete motorizovane pešadije, već da postoji 15 tenkova praćenih grupama pešaka. Ali za izvođenje manevra za račun tenkova ovaj sistem nije podesan. Za dokaz pisac kaže, ako bi zemljište ili neprijateljsko dejstvo zahtevalo odvajanje tenkova od motorizovane pešadije, sistem bi bio skroz nepodesan. Ako bi tenkovi bili prinuđeni da se upotrebe u nekom drugom pravcu, s tim da pešadija izvrši zaštitu manevra postavljanjem vatrene zavesе, ona, po svojoj jačini i iscepkanosti, ovaj zadatak ne bi mogla da izvrši isto tako, ako bi na nekom prostranom i pokrivenom zemljištu bilo potrebno da se pre upotrebe tenkova izvrši izviđanje i čišćenje zemljišta, pešadija bi bila nedovoljna i za ovaj zadatak, itd.

Sve ovo pokazuje da za nove uslove na bojištu oklopna divizija nema dovoljno pešadije. Pored ovoga, pisac traži da se pešadija oklopne divizije sastoji iz dve vrste i to:

— **oklopne pešadije za neposredno praćenje tenkova**, koja bi bila, »duhovna naslednica dosadašnje motorizovane pešadije«; i

— **motorizovane pešadije**, koja bi se upotrebljavala kao i svaka druga pešadija.

Prva vrsta pešadije namenjena je za neposredno praćenje tenkova, dok je druga namenjena kao manevarska snaga a za obezbeđenje manevra tenkova, tj. za izvršenje zadataka u okviru ideje dejstva oklopne divizije kao celine.

Kakvog sastava treba da budu ove pešadije? Za **oklopnu pešadiju** pisac predlaže da se na svaki vod tenkova račun po jedno streljačko odeljenje, više jedan streljački vod na svaku četru tenkova. Prema ovome, na svaku četru tenkova došlo bi oko dva streljačka voda oklopne

¹⁾ L'infanterie portée au carrefour par lieutenant-colonel Rocolle, Revue Militaire d'Information, № 189 i 191, mart 1952 godine, Pariz.

pešadije. Na bataljon tenkova došlo bi oko dve streljačke čete (na četiri čete tenkova po dva voda, ukupno osam vodova, što čini dve streljačke čete). Na taj način, oklopna divizija od četiri bataljona tenkova imala bi oko dva bataljona oklopne pešadije koja bi formacijski trebalo da pripada tenkovskim bataljonima, s tim da se za vreme borbe, prema potrebi, pridaje nižim tenkovskim jedinicama.

Što se tiče **motorizovane pešadije**, pisac se zalaže da ostane i dalje u dosadašnjem sastavu, tj. na oklopnu diviziju četiri streljačka bataljona.

Sa ovakvim sastavom, pisac je mišljenja da bi oklopna divizija u dovoljnoj meri bila snabdevena pešadijom i da bi u odnosu na streljačku diviziju bila slabija samo za oko dva streljačka bataljona, jer bi šest bataljona oklopne divizije (dva bataljona oklopne i četiri bataljona motorizovane pešadije) pretstavljali vrednost od sedam bataljona streljačke divizije.

Na osnovu postavljenih zadataka jednoj i drugoj vrsti pešadije, pisac razmatra kakva bi prenosna sredstva trebalo dodeliti, da bi obe vrste pešadije bile u stanju da postavljene zadatke uspešno izvrše. On kaže da dosadašnji transporteri nisu pogodni za oklopnu pešadiju, čiji je zadatak neposredno praćenje tenkova, jer je postojala pogrešna težnja da se konstruišu sa što jačim oklopom. Pisac je, međutim, za male transportere koji će biti vrlo niski, brzi i pokretljivi tako da izbegnu pogled protivnikovih nišandžija. Posada ovako malog transportera treba da bude tri do četiri čoveka a naoružanje: jedan mitraljez sa dosta municije i jedan bacač kalibra oko 60 mm.

Mali transporteri pretstavljali bi sobne »čuvare« tenkova i pratili bi tenk isto onako kao što torpiljeri prate drednot ili, kao što lovci prate bombardere. Na otkrivenom terenu oni bi se kretali pozadi tenkova, ali u pripravnosti da što pre izbiju ispred njih čim bi se uočio kakav zaklonjen cilj. U ovom slučaju mali transporteri bi se uputili cilju velikom brzinom, krećući se u cikcak i nekoliko mitraljeskih rafala, dve do tri granate iz bacača bilo bi dovoljno da se cilj neutrališe, pri čemu bi, naravno, i tenkovi pružali svu moguću pomoć.

Vodovi malih transportera kretali bi se čas u rasutom stroju, a čas koncentrično upravljani prema postavljenom objektu. Po mišljenju pisca, četa oklopne pešadije treba da bude sastava od četiri voda po šest malih transportera, ukupno

24 transportera u četi. Bataljon tenkova, koji u svome sastavu treba da ima dve oklopne čete, imao bi 48 malih transportera, dok bi oklopne divizije imale 192 ($4 \times 48 = 192$).

Za **motorizovanu pešadiju**, pisac je mišljenja da bi ona mogla i ubuduće da se prevozi na transporterima poluguseničarima »Half Track«, koji raspolažu velikom brzinom, koja omogućava da se motorizovana pešadija što duže zadrži u rezervi i da se za vrlo kratko vreme prebaci na mesto upotrebe, kao i da se po izvršenom zadatku na jednom mestu, može brzo prebaciti na drugo mesto. On naročito ističe da je glavni princip upotrebe motorizovane pešadije »manevar na transporterima, a borba peške«. Pisac zatim prelazi na analizu dosadašnje upotrebe motorizovane pešadije, pa navodi da su u ovom pogledu činjene dve greške i to:

Prva greška bila je u tome, što joj je poveravan zadatak izviđanja za račun tenkova. Ako su tenkovska četa i tenkovski vod bili ugroženi sa izvesne strane, obično je starešina dotične tenkovske jedinice zahtevao od pešadije da izvrši prethodno izviđanje rejona, odakle se opasnost može da pojavi (šumica, vis, jaruga i dr.) pre nego što bi tenkovi produžili pokret. Zadatak se sastojao u tome da se izvidi da li se u dotičnom rejonu nalaze neprijateljska PT oruđa, koja bi ugrožavala tenkove. Pisac nalazi da je ovo nepravilno, pa se pita: »Zar ono što ne sme da izvrši tenk sa svojim oklopom od 10 cm, treba da izvrši pešadija na transporteru (Half Track) koji ne raspolaže nikakvim oklopom?« On nalazi da će biti slučajeva, kada će motorizovana pešadija vršiti izviđanje za svoj račun. To će obično biti kada motorizovana pešadija dejstvuje na jednom pravcu, pa je potrebno da svoje izviđačke organe pošalje napred, i to kada se tenkovi ne mogu uputiti iz opravdanih razloga. Da bi motorizovana pešadija bila u stanju da izvrši i ove zadatke, pisac predlaže da se u svakom bataljonu motorizovane pešadije jedan njen vod naoruža sa 10 džipova, koji bi omogućili da se za izviđačku službu formiraju dve patrole od po 5 džipova. Na ovaj način, bataljoni motorizovane pešadije koristili bi za izviđanje brzo pokretne vodove isto onako kao što je Hanibal za izviđanje koristio laku pešadiju ili laku konjicu (numidsku), dok svoje slonove nikada nije koristio za ovu svrhu.

Druga greška bila je u tome, što se transporter »Half Track« koristio za va-

trenu podršku pešadije dok se ona bori- la peške, sa ciljem da se stvori što jača podrška, tako da nijedno oruđe ne ostane neiskorišćeno. Pisac je mišljenja da je potrebno pogodnom konstrukcijom mitraljeza na transporteru učiniti pokretnim, tako da se u slučaju potrebe može lako skinuti na zemlju, a da se glomazan transporter (Half Track) za vreme borbe pešadije zakloni od neprijateljskog dejstva na suprotnom nagibu i dobro kamuflira.

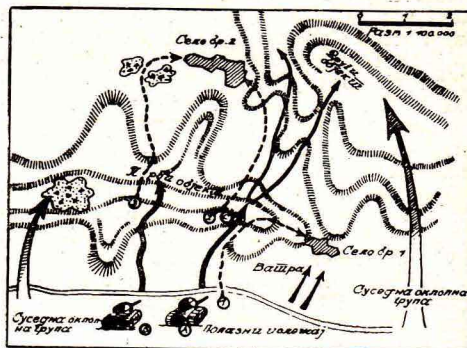
Najzad, za upotrebu oklopne divizije u napadu, po mišljenju pisca, postavlja- ju se sledeća pitanja: da li tenkove upo- trebiti ispred motorizovane pešadije ili pozadi ove; ako se tenkovi upotrebe is- pred pešadije, da li ispred njih treba kre- tati talas pešadije sa zadatkom čišćenja zemljišta? Na ova pitanja on odgovara da ovo zavisi isključivo od zemljišta. Ako se ispred neprijatelja nalazi rečna prepreka, onda je potrebno pešadiju uputiti ispred tenkova sa ciljem da se zauzme mostobran koji će poslužiti kao oslonac za upotrebu tenkovskih snaga.

Kao drugu vrstu prepreka, na koju može naići oklopna divizija, pisac navo- di šumu koja zahteva prethodno čišćenje od strane motorizovane pešadije. Bata- ljoni motorizovane pešadije, po izvršenom čišćenju, treba da izbiju na suprotnu ivicu šume, čime će obezbediti uvođenje tenkovskih snaga. Pošto se ovde radi o napadu na šumu, koju neprijatelj brani, to bataljoni motorizovane pešadije treba da napadaju u granicama normalne ši- rine, računajući na bataljon 700—900 m, tj. ukupno na diviziju oko 2.500 m zadr- žavajući jedan bataljon u rezervi. U slu- čaju da je oklopna divizija ojačana pukom obične pešadije, treba težiti da se u bor- bi peške prvenstveno upotrebi ova peša- dija, kako bi se motorizovana pešadija sačuvala kao brzopokretna snaga za do- njije zadatke.

Kao prvu vrstu prepreka, na koju o- klopna divizija može naići, pisac navodi minska polja, kao što je to bio slučaj u početku bitke kod El Alamejna. U ovom slučaju potrebno je prethodno artiljeri- jom i pešadijom napraviti prolaze za tenkove²⁾.

Da bi objasnio sadejstvo između ten- kova i pešadije u okviru oklopne divi- zije, pisac iznosi sledeći primer upotrebe borbene grupe u sastavu bataljona ten-

kova i bataljona motorizovane pešadije (vidi skicu 1).

Skica 1.

U napadu je potrebno da se zauzmu tri objekta, odnosno bliži zadatak, sledeći zadatak i krajnji cilj, koji su postavljeni uzastopno jedan iza drugoga. Prvi objekat je dugačak greben, potpuno otkri- ven, od koga se udesno nalazi selo br. 1. Pošto se ovde radi o pogodnom zemljištu za napad tenkova, tenkovske čete »A« i »B« izvršile bi napad na otkriven greben. Za vreme ovoga napada selo br. 1 bilo bi pritisnuto dejstvom avijacije i artiljerije. Pošto se zauzme greben, jedna četa mo- torizovane pešadije (1) izvršila bi napad na selo iz pozadine.

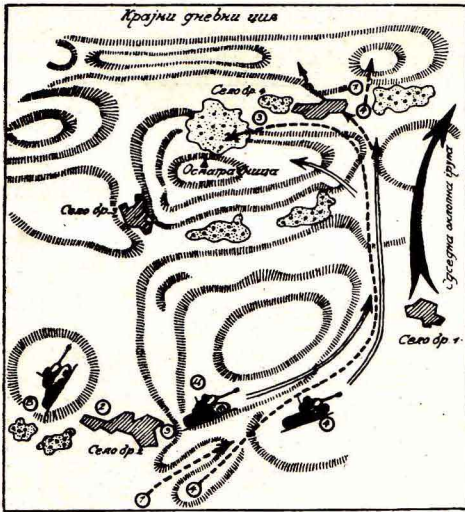
Drugi objekat je selo br. 2 i kosa isto- čno od njega. Za napad na ovaj objekat, pored angažovanih snaga, uvode se i sve- že snage (četa tenkova »C« i dve čete mo- torizovane pešadije 2 i 3). Napad na ovaj objekat odvija se tako da se na kosu desno od sela br. 2 upućuju dve čete tenkova »A« i »C«, a protivu sela br. 2, po- sle izvršene avijaciske i artiljerijske pri- preme, upućuju se dve čete motorizovane pešadije (2 i 3) podržane dejstvom oruđa tenkovske čete »B«, sa težnjom da se se- lo zauzme obuhvatnim dejstvom sa obe strane. U ovom momentu motorizovana pešadija vodi dve akcije: dovršava čiš- ćenje sela br. 1 u rejonu prvog objekta i vrši napad na selo br. 2 u rejonu drugog objekta.

Drugi objekat (skica 2) pretstavlja u- samljeni vis koji je najjače topografski izražen i koji je neprijatelj poseo jakim snagama. U podnožju ovog visa nalazi se selo br. 3, koje zbog svoga položaja ne- ma veliki značaj. Zemljište desno od vi- sa (»X«) nudi povoljan manevar za zau- zimanje visa obuhvatom iz pozadine. O-

²⁾ Detaljnije vidi Montgomery: »Od El Alamejna do Baltičkog Mora«.

vaj manevar bi bio potpomognut i dejstvom susedne grupe. Pravac (X), kojim se izražava ovaj manevar, vodi preko pokrivenog zemljišta u čijem se rejonu nalazi i selo br. 4, opkoljeno voćnjacima, zbog čega je potrebno da se na njemu prethodno angažuje motorizovana pešadija, a potom tenkovi. Snage koje dolaze u obzir bile bi: dve čete motorizovane pešadije (4 četa koja još nije upotrebljena i 1 četa koja je već završila čišćenje prvoga sela) i dve čete tenkova (»A« i »C«), s tim da se privuče još jedna četa motorizovne pešadije (3 četa, koja je već zauzela selo br. 2). Zauzećem sela br. 4 od strane motorizovane pešadije (1 i 4 čete) podržane tenkovima (»A« i »C« čete) omogućilo bi se izvršenje obuhvata usamljenog visa. Za ovaj obuhvat upotreblila bi se 3 četa pešadije i četa tenkova »C«.

Skica 2

Čim bi se ovaj manevar povoljno odrazio smanjenjem jačine neprijateljske vatre iz rejona visa, četa motorizovane pešadije, koja se nalazila u rejonu sela br. 2, pristupila bi zauzimanju sela br. 3, dok bi tenkowska četa »B« mogla da preduzme manevar levo od sela br. 3.

Upoređujući ovaj način dejstva sa načinom koji je primenjen 1945, pisac nalazi da ovaj način predstavlja bolju poddelu zadataka, kao i bolju uzajamnu pomoć pojedinih delova borbenog poretka. Naprotiv, način iz 1945, kod koga je u okviru čete tenkova postojalo 15 manjih grupica pešadije (na svaki tenk po jedna), predstavljao je u pravom smislu reči raspoređivanje pešadije. Sem toga, ovaj način ima i ove dobre strane:

— što omogućava tenkovima da se po zauzimanju kakvog važnog objekta: mosta, tesnaca, prevoja, visa i dr., mogu upotrebiti za izvršenje drugih zadataka, poveravajući dotičan objekat radi odbrane motorizovanoj pešadiji;

— ako je potrebno preduzeti akciju koja zahteva jače pešadijske snage ili kakav obuhvat jačim snagama, to je moguće izvesti, pošto se u dovoljnoj meri raspolaze sa pešadiskim snagama;

— ako je potrebno izvršiti eksploataciju uspeha na pravcu koji je nepodesan za tenkove (planinsko ili pošumljeno zemljište), ovaj se zadatak može poveriti i jačim snagama motorizovane pešadije;

— velika brzina motorizovanih vozila, u vezi sa primenom radioveze, dozvoljava da se u početku boja može zadržati u rezervi što jača motorizovana pešadija, s tim da se docnije korisno upotrebi za izvršenje manevra.

Pisac zaključuje da je staro pravilo da se manevar pešadije ogleda u kombinaciji vatre i pokreta, s tim da je vatra stavljena u službu pokreta. Savremena pešadija radi izvršenja pokreta treba u što većoj meri da koristi automobil. Koristeći automobil, ona neće izgubiti niu koliko od svoje stare vrednosti. Samo između ovakve pešadije i tenkova moguće je danas uspostaviti tesno sadejstvo.

Kao što vidimo, pisac polazi od sadašnjih uslova pojačanog protivtenkovskog dejstva na bojištu i traži rešenje da se oklopna divizija osposobi za izvršenje svojih zadataka i u tim novim uslovima. Veliki je nedostatak što pisac ovaj problem razmatra jednostrano, samo u odnosu na pešadiju, dok problem zahteva širu analizu rada i drugih rodova, naročito artiljerije i inžinjerije, kao i sadejstvo sa avijacijom.

V. T.

General Viljem Majli: NEOGRANIČENA POKRETLJIVOST SAVREMENE ARMIJE

Pod gornjim naslovom izišao je članak u američkom časopisu »Combat Forces Journal«). Već i sam naslov članka ukazuje na važnost ovog problema u doba današnje motorizacije i avijacije. Još 1946. godine ministar rata SAD izjavio je da težnja vojske treba da bude upravljanje na to da postigne sposobnost »lakog marševanja vazдушnim putem«. U toku 1950. godine američki generalštab pokrenuo je ponovo ceo ovaj problem. Obrazovana je naročita »Inspekcija vazdušno-desantnih trupa suvozemne vojske« čiji je zadatak da se bavi rešavanjem ovog problema. Šef ove ustanove general Viljem Majli, održao je po ovom problemu niz predavanja u školama pojedinih rodova vojske iz kojih donosimo važnija zapažanja i zaključke.

General Majli je rekao da pod stvarnom pokretljivošću trupa ne treba smatrati samo njihovu sposobnost brzog prebacivanja sa jednog mesta na drugo. Vazdušnodesantne jedinice su za ovo već sposobne, ali, čim je desant izvršen, ove jedinice nisu ništa pokretljivije od ostalih zemaljskih trupa. Prema tome, pokretljivost vojske kao celine mora se povećati, pored usavršavanja vazdušnih transportnih sredstava i uvođenjem lakše opreme i naoružanja nego dosada; kao i uvođenjem vazdušne službe snabdevanja. Što se tiče usavršavanja vazdušnotransportnih sredstava, on je istakao prednost specijalnog transportnog aviona. Teretnu jedrilicu smatra zastarelom, a padobran kao jedno vrlo ograničeno sredstvo. Dalja usavršavanja helikoptera u povećanju nosivosti, poboljšaće vazdušni transport i omogućiti prebacivanje trupa direktno na borbeni položaj. Sada se radi na izradi tzv. »konvertiplana«, koji će biti najbolji trupni transporter i imati osobine helikoptera i aviona, tj. mogućnost vertikalnog uzletanja i spuštanja, a veću nosivost od dosadašnjih helikoptera, pored ostalih osobina koje ima svaki transportni avion.

Konstrukcijom i masovnom produkcijom borbenih transportnih aviona rešava se samo jedan deo problema. Mnogo se više mora preduzeti u pogledu smanjenja veličine i težine opreme i naoružanja. Sve što je vojsci potrebno za borbu mora biti što lakše, ali ta lakoća ne sme da ide jako na uštrb ostalih oso-

bina. To se može postići primenom novih konstrukcija i upotrebom lakih metala. Ali ostvarenje ovih ideja nailazi na jak otpor iz razloga što su laki metali potrebni i za mnoge druge predmete ratne opreme, a korišćenje novih konstrukcija oruđa i opreme otežava izvođenje opšteg plana za naoružanje. Međutim, jasno je, rekao je general Majli, da će, usled smanjenja veličine i težine opreme, biti potreban manji broj transportnih aviona, te će primena lakih metala u suvozemnoj vojsci biti isto tako opravdana kao i u vazduhoplovstvu. Što se tiče cene, predavač je dokazivao da će ona biti znatno manja. On je istakao veliku suprotnost koja postoji između nastojanja u suvozemnoj vojsci za većom pokretljivošću i sposobnošću vazdušnog transporta i stvarnog povećanja težine oružja i materijala. Kao primer, pored ostalih, navodi izradu novog džipa, koji je teži od starijeg modela za 150—200 kg. Povećanje težine je izvedeno zbog osposobljavanja džipa za prelaz i preko vode. General Majli je protiv ovakvog džipa, jer smatra da je bolje, na slučaj potrebe, džip prebaciti preko reke pomoću helikoptera, nego ga stalno opteretiti većom težinom, bez obzira da li će ikad doći u priliku da pliva preko vode.

Jedna od najhitnijih potreba jeste izrada takvog vozila koje će isključivo služiti za rasterećenje leđa pešaka, jer, prema istraživanjima predavača, težina lične opreme sa oružjem i municijom iznosi 22—43 kg! Zbog toga predavač predlaže hitnu izradu i uvođenje veštačkog »tovarnog grla«, tj. već dosada upotrebljavanog u džunglama teretnog motornog vozila, koje treba da ima nosivost bar 450 kg.

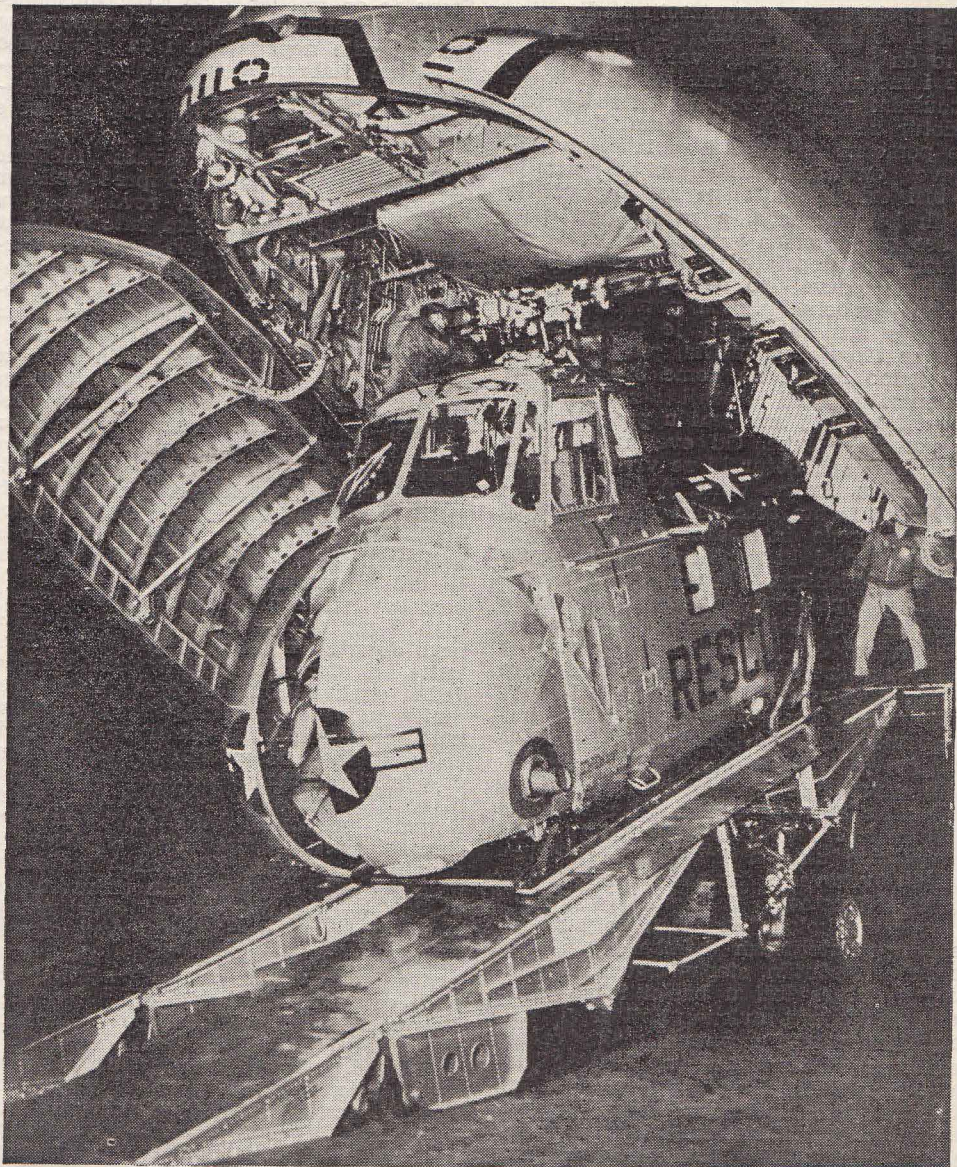
Upotreba lakih metala pri proizvodnji teške artiljerije biće takođe velika dobit, mada će znatnija smanjenja težine moći da se postignu samo smanjivanjem težine vučnih vozila. Sadašnja američka pešadiska divizija ima 54 lakih i 18 teških poljskih haubica sa više od 1.000 džipova, 370 teretnih vozila od $\frac{3}{4}$ tone i preko 700 od 2,5 tone. Primenom lakih metala može se tonaža mnogobrojnih vozila znatno smanjiti. Na ostalim područ-

¹) Mobility unlimited by Major General Williemi M. Mily, Combat Forces Journal, SAD.

jima već su postignuti znatni rezultati. Kod jedinica za vezu u upotrebi je poljski kabl težine 21 kg na jednu milju (1.609 m), dok je u prošlom ratu ova te-

žina iznosila 58 kg. Nove poljske radio-stanice za polovinu su lakše od ranijih, a sa četiri puta većim područjem frekvencije.

Sl. 1 — Transporter C-124 „Glob Master“ otvorio je svoje džinovske čeljusti za utovar helikoptera

Najzad, general Majli je prešao na razmatranje pozadinske službe i rekao da je jedna armija na frontu samo toliko pokretljiva koliko je pokretljiva i njena služba dotura. Zato on nalazi rešenje ovog problema u organizaciji službe dotura i to kroz vazduh, jer smatra ne samo da je to moguće, već i da je jeftinije i moćnije. On je mišljenja da dotur vazдушnim putem treba učiniti redovnim, a dotur zemaljskim putevima da služi kao pomoćno sredstvo i za izuzetne slučajeve. Ovakvom organizacijom armija će biti oslobođena brige za obezbeđenje svojih komunikacija, a pored toga moći će deo svojih snaga vazдушnim putem da prebaci i u neprijateljsku pozadinu i tu da ih snabdeva, što će joj sve olakšati izvođenje operacija. Za potvrdu svoga mišljenja general Majli je naveo iskustva sa Korejskog ratišta, pa je razmotrio jedno ratište na kome bi slagališta, radionice i ostali uređaji za snabdevanje trupa bili smešteni u području neke pomorske luke. Od ove luke pa do boračkih trupa dotur bi se vršio vazдушnim putem. Prema tome, područje između luke i fronta biće neka vrsta praznog prostora, malo interesantnog za dotičnu armiju. Jedini bi problem bio u transportnim avionima. Po proračunu za jednodnevne potrebe jedne armije bilo bi potrebno isto onoliko aviona »C-123« kao i za transport jedne vazdušnodesantne divizije, a dotur vazдушnim putem može ići i do 500 milja (oko 800 km). Sa napredovanjem armije preko 500 milja, baza će morati da se pomera.

Što se tiče sigurnosti vazdušnog dotura, svakako će izvestan broj aviona biti oboren. No, bez gubitaka rat se ne može voditi. Isto tako i kod dotura na zemlji biće uništen izvestan broj željezničkih vozova i automobilskih transporta. Mostovi, željeznički vozovi i transportne kolone ne mogu potpuno izbeći neprijateljskom bombardovanju iz vazduha. Međutim, stepen sigurnosti vazdušnog dotura leži u brzini i manevarskoj sposobnosti aviona, koji nisu kao željeznički vozovi i automobilske kolone vezani za određene puteve. PAO se mora organizovati u svakom slučaju i bez obzira da li se dotur vrši vazдушnim putem ili putevima na zemlji. No, očigledno je da će PAO kod primene vazdušnog snabdevanja biti manjeg obima. Osim toga područje baza može se proširiti tako da ne bude suviše osetljivo na bombardovanje iz vazduha.

Po mišljenju generala Majlija, vazdušno snabdevanje ima još jednu veliku prednost, a to je što kod njega ne postoje saobraćajni tesnaci kao ranžirne stanice, pretovarne stanice, mostovi, tuneli itd. Stoga je on mišljenja da su vazdušnodesantne operacije najbrže sredstvo za opkoljavanje neprijatelja i za grupisanje trupa na izabranim tačkama. Mogućnosti ovih operacija su mnogobrojne i, takoreći, neograničene, završio je svoje predavanje general Majli.

Iz iznetih misli predavača možemo zaključiti da se nalazimo pred velikom evolucijom ili, još bolje, revolucijom u ratnoj veštini. U budućem ratu pojaviće se na ratištima armije kao operativne jedinice takoreći bez pozadine i suvozemnih komunikacijskih linija. Njihove operacijske osnovice u administrativnom smislu nalaziće se na 750 do 1.000 km udaljene od fronta i između njih i fronta nalaziće se »prazno područje«. Ovakve armije biće manje osetljive prema probojima, širokim obuhvatima i dubokim bočnim napadima neprijatelja. Njihovo strategisko opkoljavanje, pa čak i taktičko stezanje, neće dovoditi do katastrofe kao što je to dosada bilo. Dugačke komunikacijske linije ovakvih armija biće nedohvatljive za partizanska dejstva, jer će biti u vazduhu. Manevarska sposobnost ovakvih armija, kako u nastupanju tako i pri ostupanju, biće mnogo veća nego dosada i za obrtanje njihovog fronta za 180 stepeni neće biti većih teškoća. Jedna ovakva armija kao operativna jedinica najveće moguće pokretljivosti, sa komunikacijskim linijama u vazduhu, biće u znatnoj nadmoćnosti nad jednom dosadašnjom armijom uobičajene organizacije i formacije i sa komunikacijskim linijama na zemlji kako u pogledu brzine dejstva, ostvarenja iznenađenja, grupisanja nadmoćnijih snaga na rešavajućem mestu u odlučnom trenutku, tako i u pogledu mogućnosti opkoljavanja neprijateljskih snaga i njihovog otecanja od pozadine. No, prilikom ovih razmatranja moraju se svakako uzeti u obzir i ostali elementi, kao što su: zemljište, vreme (kao godišnje doba i atmosferska pojava), itd.

Najzad, moramo napomenuti da predavač nije dodirnuo problem pogonskog goriva. Masovna upotreba motora u budućem ratu na kopnu, moru i u vazduhu zahtevaće ogromnu potrošnju pogonskog goriva. Zbog toga su od prvorazrednog značaja napori da se atomska energija iskoristi za pogon.

Pukovnik Džon K. Bols: OKLOPNE JEDINICE U GONJENJU 165

Poznato je da gonjenje predstavlja krunu pobjede. Uništenje neprijatelja bio je od vajkada cilj svih komandanata na bojištu, ali su za vreme nekih perioda ratova mogućnosti za postizanje ovog cilja bile ograničene.

U toku XII i XIII veka pobjedene trupe spasavale su se od gonjenja i uništenja sklanjanjem u utvrđene gradove. Odbrana i opsade utvrđenih mesta dominirale su na bojištu sve dok pronalazak baruta nije umanjio značaj tvrđava. Konjica pobjednika postala je odlučujuće sredstvo da se neprijatelj ne samo tuče već i uništi.

Od 1870 godine taktička pokretljivost počela je ponovo da opada, dok u Prvom svetskom ratu nije nastupila potpuna stabilizacija frontova. Neprijatelj je mogao samo da se potiskuje, a ne i okruži i uništi. Tada se, kao odgovor na žične prepreke, mitraljesku vatru i rovovski rat, pojavio tenk. No u toku čitavog Prvog svetskog rata tenkovi su upotrebljavani samo za napade ograničenih razmera i u prvom redu za podršku pešadije. U vremenu između Prvog i Drugog svetskog rata već se počelo gledati na tenkove kao na preporučenu konjicu i došlo se do pravilnog zaključka da se tenkovske jedinice mogu sa velikim uspehom upotrebiti za prestizanje tučenog neprijatelja, presecanje njegovih puteva za odstupanje i za njegovo konačno uništenje. Međutim, poznato je da se uništenje retko može postići samo frontalnim potiskivanjem odstupajućih neprijateljskih snaga duž komunikacija — kao što su to pokušali Saveznici u toku Prvog svetskog rata. Potrebno je primeniti kombinovan manevar sa frontalnim pritiskom i dejstvom na bokove. Oklopne jedinice, koristeći svoju pokretljivost, treba upotrebiti za obuhvat jednog ili oba boka neprijatelja u cilju presecanja puteva za odstupanje, dok snage koje nastupaju sa fronta treba u što većoj meri da angažuju odstupajućeg neprijatelja. Posle zauzavljanja kolone koja odstupa, neprijatelj se uništava stezanjem snaga koje su ga potiskivale sa fronta i onima koje su mu presekle odstupnicu. Inače, gonjenje bez presecanja odstupnice često će se ogledati samo u »nagrizanju peta odstupajućih zaštitnica« kao što je bilo pri poslednjem gonjenju Romelovih snaga u Severnoj Africi.

Posle načela kombinovanog gonjenja, drugi princip po važnosti za uspešno go-

njenje jeste energija izvršenja. Sve raspoložive snage, vozila i oprema moraju biti iskorišćeni do krajnjih granica njihovih mogućnosti. Komandant oklopne jedinice u toku gonjenja ne sme da gleda unazad ili da teži poravnjavanju sa susednim kolonama, već mora primiti na sebe računat rizik za izloženost svojih bokova, imajući na umu da poljuljan moral kod neprijatelja smanjuje ovaj rizik.

Glavno sredstvo veze za vreme gonjenja jeste radio. No ako je neprijatelj koji odstupa rastrojen, načelo konspiracije u radio-saobraćaju gubi svoju važnost u korist brzine naređivanja. Svaki pokušaj neprijatelja da se u toku odstupanja reorganizuje mora biti suzbijen danonoćnim gonjenjem. Nikada se ne sme izgubiti kontakt sa neprijateljem, jer bi mu se omogućilo da se izvuče iz klopke i da ponovo postane protivnik sposoban za pružanje snažnog otpora. Mnoge pobjede izvršene su u istoriji samo delimičnim rezultatima baš zbog nedovoljne energije i odlučnosti komandanata pobjedničkih snaga. Lep primer za ovo imamo kod Denkerka, gde su Englezi uspeli zbog nedovoljne energije Nemaca da evakušu 300.000 svojih vojnika.

Oklopne jedinice vrše gonjenje po pravilu u više kolona, spremne da svakog trenutka pređu u napad. Napadi od strane neprijateljskog vazduhoplovstva i tenkova moraju se uvek očekivati, te zato PA i PT sredstva moraju biti raspoređena duž svih kolona.

Goneće kolone sastoje se iz tenkova, moto-pešadije, mehanizovane artiljerije i inžinjerije, i obrazuju borbene grupe sastavljene od svih rodova vojske. Pozadi oklopnih jedinica nastupaju motorizovane pešadiske divizije, koje imaju zadatak da smenjuju oklopne jedinice na teškom terenu, osiguravaju komunikacije dotura, čiste mesta otpora neprijatelja koja su oklopne jedinice zaobišle i u završnoj fazi da učestvuju u uništenju okruženog neprijatelja.

Dok samohodna artiljerija obično sa lakoćom prati tenkove to nije slučaj sa motorizovanom teškom i dalekometnom artiljerijom, koja se po pravilu mora ostaviti pozadi. Njen gubitak treba nadoknaditi pridavanjem avijacije, koja u prvom redu treba da dejstvuje protiv ciljeva na zemlji. Vazdušne snage takođe

¹) Armor in pursuit, by Colonel John K. Boles, Military Review, februar 1952.

moгу biti korisno upotrebljene za podršku snaga koje izvode frontalno gonjenje u cilju dezorganizacije i usporavanja o stupavanja neprijatelja, kako bi se paralelno gonećim kolonama stvorili povoljni uslovi za brzo presecanje o stupstvenje neprijatelja. Vazдушna podrška ne sme biti ograničena samo na dnevno vreme, već borbena avijacija mora i u toku noći neprekidno da napada o stupstvenje neprijateljske kolone, naročito po tesnacima, mostovima itd. Izviđačka avijacija mora održavati stalan kontakt sa neprijateljem i pored toga blagovremeno otkrivati svaku pojavu i pokret neprijateljskih ojačanja. 20 lakih aviona, kojima raspolaže oklopna divizija, od naročite su koristi pri otkrivanju neprijateljskih zaseda duž puteva, pri pronalaženju obilaznih puteva i za korekturu artiljerijske vatre.

Za vreme gonjenja važna je podrška inženjerije. Ako se iz karte vidi potreba za podizanjem mostova, pontonirski park mora biti isturen bliže čelima kolone. Neprijateljske ekipe za rušenje čine sve da uspore nastupanje gonećih snaga, ali će i pored toga goneće kolone, blagoda-reći iznenađenju i svojoj brzini, nailaziti na neoštećene mostove — naročito na putevima manjeg značaja.

Ciljevi, odnosno objekti, određeni za snage koje vrše paralelno gonjenje, moraju biti pogodni za zaustavljanje i blokiranje neprijatelja, dok ne bude uništen u sadejstvu sa snagama koje vrše frontalni pritisak. Ovakvi pogodni objekti jesu: planinski prelazi, mostovi, raskrsnice puteva i ostali tesnaci, kroz koje neprijatelj verovatno mora da prođe. Ako presecanje o stupstvenje treba da izvrši slabija oklopna jedinica, onda, da bi se neprijatelj mogao zadržati i blokirati, treba iskoristiti do maksimuma sve pogodnosti koje nudi zemljište. Ponekad je korisno zajedno sa oklopnom jedinicom upotrebiti vazdušni desant za početno osvajanje objekata koji uslovljavaju okruženje neprijatelja. Da je za vreme Montgomerijevog gonjenja kod El Alamejna ka Tunisu mogao biti upotrebljen vazdušni ili pomorski desant, malo bi se Romelovih trupa spaslo.

Uspesno gonjenje pretstavlja komplikovanu operaciju koja zahteva blagovremeno planiranje i dobro organizovano sadejstvo jedinica u svim fazama izvođenja. Plan snabdevanja mora biti isto toliko kao i plan za bitku. Pokret pozadinskih delova mora da odgovara tempu nastupanja borbениh jedinica. Planovi za snabdevanje vazdušnim putem, naročito gorivom i municijom,

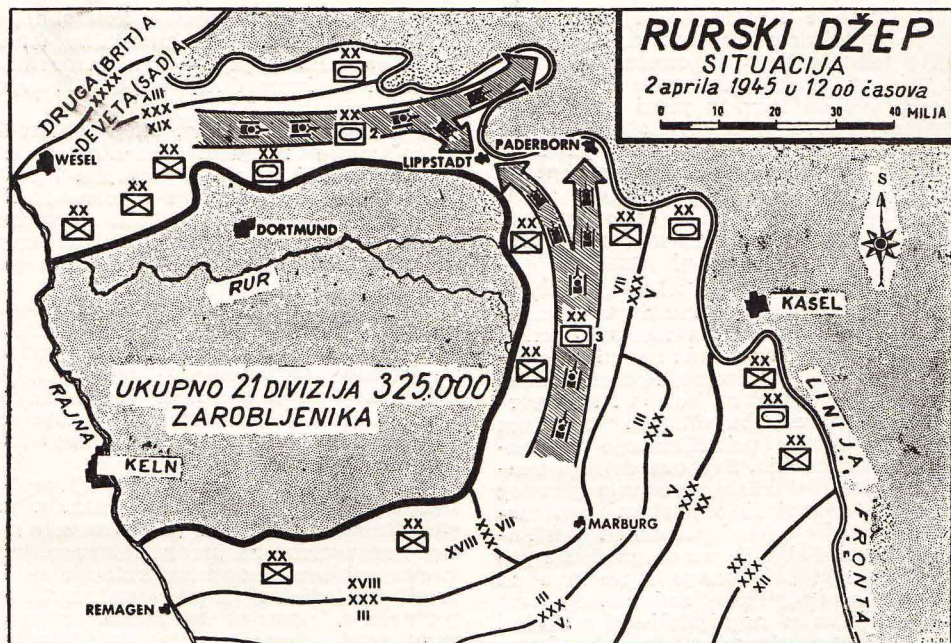
moraju biti unapred tako sastavljeni da će osigurati gonećim snagama neprekidnost dejstva, čak i u slučaju da komunikacije za snabdevanje budu presečene ili toliko izdužene da dotur potrebnih količina materijala postane nemoguće.

Vrlo uspesno gonjenje bilo je izvedeno posle prelaza reke Rajne kod Remagena i Vezela u prošlom ratu (vidi skicu 1). Ono pretstavlja vanredan primer pravilnog korišćenja oklopnih jedinica za gonjenje posle prethodno izvršenog planiranja i priprema. Gonjenje je bilo isplanirano pre D-dana, dok su savezničke snage još bile u Engleskoj. Cilj je bio da se izoluje industriska oblast Rura od Nemačke.

Pošto su nemačke snage između reke Rera i Rajne bile tučene, one su se povukle na istočnu obalu Rajne. Savezničke snage produžile su da ih gone koristeći neoštećen most kod Remagena i mostobran stvoren pomoću vazdušnog desanta kod Vezela. Posle prikupljanja dovoljnih snaga i materijala u pomenutim mostobranima otpočela je završna faza gonjenja.

Dok je na severnom boku mostobran kod Remagena kao i duž zapadne obale reke Rajne i na južnom boku mostobrana kod Vezela vršen direktan pritisak na neprijatelja, 7 i 8 vazdušnodesantni korpus izvršili su proboje iz mostobrana (kod Remagena i Vezela) i pristupili manevru okruženja nemačkih snaga. Kod Vezela, posle proboja nemačke odbrane od strane 18 vazdušnodesantnog korpusa, u cilju iskorišćenja uspeha, uveden je u borbu 19 korpus na čelu sa 2 oklopnom divizijom, dok je na jugu ovaj zadatak pao u deo 7 korpusu na čelu sa 3 oklopnom divizijom. Oklopne divizije nastupale su danonoćno. Ljudstvo se naizmenično odmaralo u vozilima koja su bila u pokretu. Oklopne divizije uništile su ili obišle mnogo grupa Nemaca, koje su pokušavale da uspore tempo nastupanja oklopnih kolona. Gonjenje je vršeno na širokom frontu, pri čemu su obilažena mesta otpora i postojeće prepreke. Iako je 2 oklopna divizija za 3 dana prevalila oko 110 km, a 3 oklopna divizija za 7 dana oko 270 km, ipak ne treba izvući zaključak da su oklopne jedinice jednostavno marševale putevima i obilazile sva mesta neprijateljskog otpora. 3 oklopna divizija savlađujući mestimično otpore izgubila je 53 tenka, što pokazuje da oklopne jedinice koje gone moraju biti spremne da se i probiju kroz linije otpora, koje ne mogu brzo da obiđu.

Skica 1 — Savezničko gonjenje Nemaca posle prelaska Rajne

2 i 3 oklopna divizija srele su se kod Lipštata i na taj način zatvorile čelični обруч od oko 380 km opkolivši 21 nemačku diviziju. Zadatak zarobljavanja, odnosno uništenja ovih 325.000 opkoljenih nemačkih vojnika, prešao je na druge jedinice, dok su oklopne divizije produžile sa eksploatacijom postignutog uspeha brzim nastupanjem ka reci Elbi.

Na kraju, pisac konstatuje da se ne završavaju sve operacije sa tako uspešnim gonjenjem kao što je to bio slučaj posle Rajne. Mnoge slavne pobeđe ostale su bez odlučujućih posledica samo zato što nije izvršeno energično gonjenje.

S. P.

Stanislav Pirc

BORBA U POZADINI PO FRANCUSKIM PRAVILIMA²⁾

Savremeni razvoj borbenih dejstava uticao je i na prenošenje borbe u neprijateljsku pozadinu čime je nametnuo potrebu za preduzimanjem posebnih mera za odbranu pozadine. Pozadina, kako u strategiskom i operativnom, tako i u taktičkom pogledu, bila je i ostala slaba strana odbranbenog sistema na kojoj će napadač tražiti slaba mesta u protivničkoj odbrani da bi mu preko njih zadao udarce.

Za izvršenje borbenih zadataka u neprijateljskoj pozadini, danas postoje posebne formacije, počev od vazdušnodesantnih i padobranskih pa do specijalnih

jedinica za diverzantski rad u neprijateljskoj pozadini, kao što su: partizanski odredi, jedinice »komandosa«, »rendžeri« i dr.

Za odbranu sopstvene pozadine od ovih jedinica takode postoje posebne formacije teritorijalne odbrane i specijalne jedinice bezbednosti. U tom cilju i pomenuto francusko pravilo obrađuje borbu u pozadini kao specifičan vid borbenih dejstava. Najinteresantnija novina u ovom

²⁾ »Notice provisoire sur le combat de l'Infanterie en coopération avec les autres armes«, 1950, Pariz.

poglavlju jeste u tome što se izričito naređuje jedinicama i njihovim delovima, koji u toku borbe budu oštećeni i ne budu se mogli probiti, da se ne smeju predavati, već da moraju preći na diverzantsko dejstvo u neprijateljskoj pozadini. Inače, u pogledu dejstva pešadije, predviđa se da ona može biti prebačena vazдушnim putem u neprijateljsku pozadinu ili infiltrirana kroz neprijateljski raspored, ili pak, da se usled razvoja borbe nađe u neprijateljskoj pozadini.

Ofanzivna dejstva pešadije u neprijateljskoj pozadini mogu imati razne ciljeve: napad na komandna mesta, baterije, slagališta, centre veze i sl.; napad na osetljive objekte: aerodrome, komunikacione čvorove i sl.; napad na kolone i transporte; prikupljanje obaveštajnih podataka (hvatanje kurira, prisluškivanje telefonskih razgovora itd.). Sva ova dejstva imaju za cilj da olakšaju izvođenje glavnog manevra, stvarajući atmosferu nesigurnosti u neprijateljskoj pozadini i prisiljavajući neprijatelja, da za obezbeđenje pozadine odvajaju jače snage i sredstva od izvršenja svoga glavnog zadatka. Na ovaj način, dejstva u neprijateljskoj pozadini predstavljaju posebnu i veoma važnu komponentu opšteg manevra. Zbog toga ona moraju biti tesno povezana i koordinirana sa frontalnim dejstvima.

Dejstva u neprijateljskoj pozadini imaju karakter »prepada« i »zaseda«, pri kojima se u najvećoj meri iskorišćuje iznenađenje. Prema tome, za ovakva dejstva najpogodnija je noć. Napad na osetljive objekte i na izolovane elemente neprijateljskog poretka ima karakter prepada, načelno noćnih, a napad na kolone i transporte — karakter zaseda, takode noćnih.

U pogledu organizacije odbrane sopstvene pozadine polazi se sa stanovišta da se neprijateljska aktivnost na pozadinu može ispoljiti na sledeće načine: pomoću vazdušnodesantnih napada većeg obima, sa strategiskim ciljem; manjim padobranskim desantima taktičkog karaktera; i dejstvom raznih odreda i opkoljenih delova. Za pariranje većih vazdušnodesantnih napada predviđaju se tri vrste odbranbenih mera:

— **»preventivna« odbrana**, koja obuhvata obaveštajnu i radarsku službu (stvaranje »radarskog pojasa« kao preventivne mere od iznenadnog napada iz vazduha);

— **»pasivna« odbrana**, koja obuhvata zaprečavanje mogućih desantnih zona, koja se sastoji iz izrade prepreka i blok-kauza i posebnih »ostrva otpora« u blizini veoma osetljivih objekata (naprimer, industriskih centara), uređenih za kružnu odbranu i obezbeđenih minskim poljima;

— **»aktivna« odbrana**, u kojoj na prvom mestu učestvuju avijacija i PAO, a potom lokalni dežurni odredi (regularne jedinice, organizovana građanska lica i dr.), koji se u svom dejstvu oslanjaju na postojeća »ostrva otpora«, ranije organizovana u okviru tzv. »pasivne« odbrane.

S obzirom na veliku osetljivost — slabost vazdušnodesantnih jedinica u prvim trenucima njihovog iskrčavanja, nameće se potreba za brzim intervencijom, a ova zahteva veoma pokretne i dobro izvežbane jedinice, sredstva za brzo transportovanje i, pre svega, dobro organizovanu mrežu obaveštavanja. Na sličan način organizuje se i odbrana protivneprijateljskog dejstva taktičkog karaktera. U okviru »pasivnih« mera predviđa se: obezbeđenje osetljivih objekata i transporta, patroliranje i pretresanje zemljišta u okolini, razmeštaja jedinica i ustanova, kao i preduzimanje svih drugih potrebnih mera samoodbrane. U okviru »aktivnih« mera predviđa se ofanzivno dejstvo lokalnih dežurnih delova i pokretnih snaga (rezervi), sa ciljem da se neprijatelj brzim i iznenadnim dejstvom prvo okruži, a potom konvergentnim napadima sa dubljim prodorima razdrobi i po delovima uništi.

Kao što se iz prednjeg vidi, i napadna i odbranbena dejstva u pozadini odlikuju se velikom aktivnošću, dinamičnošću i brzinom izvođenja, te zbog toga zahtevaju od jedinica veliku pokretljivost, a od starešinskog kadra veću sposobnost za samostalan rad, brzo snalaženje i odlučivanje.

Š. H.

prof. Sefuel Hasaudović

Potpukovnik Bobert Forbz: ŠTABNI OFICIR G-3 KOMANDE POZADINE¹⁾

Pisac razmatra dužnosti oficira G-3 (operativnog) u sastavu komande pozadine. U suštini te se dužnosti ne razlikuju bitno od opštih dužnosti G-3 u operativnom delu štaba koje se sastoje u pomaganju načelnika štaba u rešavanju organizacijskih i nastavnih pitanja i borbenih dejstava. Međutim, u vršenju tih dužnosti u okviru komande pozadine, oficir G-3 mora da vodi računa o specifičnostima ove službe. Težište svoga rada treba da usmeri na pitanja snabdevanja i sprovođenja planova pozadinske štabne službe koje izrađuje odeljenje G-4 za snabdevanje i saobraćaj. To, naravno, ne znači da G-3 treba da bude podređeno odeljenju G-4, jer su sva odeljenja komande pozadine podjednako važna isto kao i u svakom drugom štabu.

Komandant pozadine odgovoran je za bezbednost pozadinske zone. Ona može biti napadnuta iz vazduha i sa zemlje. Sa zemlje mogu uslediti borbene akcije usled pomeranja fronta, akcije partizana, gerilaca, zaostalih jedinica i sabotaze. Pozadina može biti ugrožena i sa mora (bombardovanjem, amfibiskim i podmorničkim napadima) ili od strane infiltriraca. Ona je izložena i napadima atomskog, biološkog i hemiskog oružja kao i radio propagandi. Zato je obezbeđenje pozadinske zone vrlo težak zadatak. Bobene trupe načelno ne bi trebalo odvajati za obezbeđenje pozadine, međutim, pozadinske jedinice nisu toliko izvežbane i nemaju potrebnog naoružanja. Jedinice službi treba iskoristiti i obučiti za lokalnu odbranu njihovih ustanova, kao i za učešće u opštoj odbrani određenog rejlona. Njihovo pravilno korišćenje i obuka su jedan od važnih zadataka odeljenja G-3. U pojedinim slučajevima mogu se privremeno upotrebiti i za opštu odbranu pozadinske zone i boračke jedinice, prvenstveno motorizovane. Za tu svrhu mogu se nekad korisno upotrebiti i jedinice koje se nalaze na prolazu, na odmoru ili na obuci pozadi fronta. Ove jedinice mogu se upotrebiti centralizovano ili decentralizovano, što će zavisiti od konkretnih uslova koje treba pažljivo proučiti. Promenljiva situacija, relativno mala pozadinska zona, dobra saobraćajna mreža i velika pokretljivost jedinica idu u prilog centralizovane upotrebe. Jače drobljenje boračkih jedinica treba izbegavati. Kod planiranja upotrebe boračkih jedinica G-3 treba da izbegava detaljne planove pa da izrađuje samo direktivne.

Sledeći zadatak odeljenja G-3, sastoji se u izradi predloga o opštoj pozadinskoj organizaciju dotične zone. Pozadina mora da obezbedi snabdevanje i nesmetani rad operativnih jedinica. Tome cilju mora da se potčini i njena teritorijalna podela. U zavisnosti od situacije, ona može biti jedinstvena ili se može deliti na rejlone pojedinih baza, međurejlone i istaknute rejlone. Ovi rejloni mogu se po potrebi, i dalje deliti. Pri rešavanju ovih pitanja odeljenje G-3 treba da konsultuje sva ostala odeljenja komande, kao i više i susedne komande, i da se blagovremeno upozna sa planovima budućih operacija, da bi se mogle na vreme preduzeti mere za potrebnu reorganizaciju pozadine. Jednom stvorena organizacija menja se u skladu sa promenom situacije. Podela zone na rejlone pretstavlja teškoću u tome, što treba formirati komande tih rejlona, sposobne za održavanje reda i zakonitosti, za kontrolu civilnog stanovništva i odbranu tih rejlona. G-3 mora obezbediti potrebne kadrove i sredstva za ove komande.

Po meri nastupanja operativnih jedinica, povećava se pozadinska zona, premeštaju se ustanove unapred i stvaraju se novi rejloni. Saveznici su računali u Nemačkoj sa otporom civilnog stanovništva i partizanskim aktivnostima, pa su predviđali snage za obezbeđenje pozadine u jačini do jedne divizije na svakih 10.000 kvadratnih milja (oko 25.000 kv. km.) osvojene teritorije.

Organizacija pozadinske zone može biti i takva da komanda pozadine odgovara samo za snabdevanje i lokalnu odbranu svojih ustanova, dok opšta odbrana zone ostaje u nadležnosti operativnog komandanta ili se za taj zadatak može obrazovati posebna komanda.

Najposebniji poseban zadatak odeljenja G-3 je planiranje upotrebe trupa. U uslovima stalnih promena operativne i pozadinske situacije treba obezbediti maksimalno iskorišćenje raspoloživih snaga i najekonomičniju upotrebu vojnih i civilnih jedinica. G-3 mora dobro poznavati raspored i stanje svih postojećih jedinica, uključujući ratne zarobljenike i civilne radne jedinice, koje treba da iskoristi u potpunosti za zamenu vojnih jedinica gde god je to moguće. U cilju pravilne raspo-

¹⁾ The Neglected Staff Officer G-3, Communications Tone By Lieutenant Colonel Robert C. Forbes, Military Review, januar 1952.

dele jedinica, G-3 može premestiti deo jedinica iz jednog rejona u drugi, višak jedne vrste jedinica upotrebiti za popunu nedostajuće druge vrste, ili vršiti prekvalifikaciju prekobrojnog ljudstva itd. Potrebne snage treba u svakom slučaju blagovremeno obezbediti.

Sledeći zadatak G-3 je organizacija obuke jedinica koje se nalaze u pozadinskoj zoni. Zadatak je komplikovan zbog velikih razlika u vrstama jedinica i velikog broja specijalista u službama. Pored svoje stručne obuke svi moraju biti obučeni i kao borci-pešaci. Obuka je utoliko teža, što je čitavo ljudstvo u punoj meri zauzeto redovnim dužnostima. Borračke jedinice koje su pridate pozadinskoj zoni treba obučavati u cilju izvršavanja svog znanja ili u cilju prekvalifikacije ako to potreba iziskuje.

Pored toga, G-3 u komandi pozadine mora planirati i sve pokrete jedinica kako pridatih i podržavajućih, tako i onih koje se nalaze u pokretu kroz zonu ka frontu ili u pozadinu. U Drugom svetskom ratu jedna četvrtina štabnih oficira nalazila se na dužnostima u pozadinskoj zoni. Ta činjenica dovoljno podvlači značaj proučavanja specifičnosti rada G-3 u komandi pozadine od strane svih štabnih oficira.

I pored razlika u organizacionoj strukturi štabova u odnosu na naše štabove i specifičnosti savezničke pozadinske zone koju su oni imali u Francuskoj i na kojoj pisac bazira svoje zaključke, ipak gornja izlaganja mogu korisno poslužiti i kod nas za bolje razumevanje uloge štabnih oficira u sastavu komande pozadine.

S. P.

Potpukovnik Moris Skifmen: TEHNIČKA OBAVEŠTAJNA SLUŽBA NA PACIFIKU U DRUGOM SVETSKOM RATU¹⁾

Kroz kratak prikaz o razvoju tehničke obaveštajne službe na Pacifiku pisac iznosi svoje mišljenje o značaju i organizaciji ove službe u buduće. Ona se pojavila kao novina u prvim mesecima rata na jugozapadnom Pacifiku sa zadatkom da proučava neprijateljsko naoružanje i opremu, principe i metode njihove fabrikacije, fizičke i tehnološke osobine materijala, nomenklaturu, stokiranje i održavanje, organizaciju i delatnost izvršnih organa i ustanova, itd. U početku, tehnička obaveštajna služba se odvijala, kako na frontu tako i u pozadini, samo preko organa tehničkih službi, bez odgovarajućeg uvida od strane opšte obaveštajne službe (odeljenje G-2). Postojale su radne komande artiljerijsko-tehničke službe (ATS) i hemiskih stručnjaka pod upravom načelnika ovih službi. Januara 1944 godine objedinjeni su u poseban organ svi stručnjaci tehničke obaveštajne službe po hemiskoj, ATS, medicinskoj, inženjerskoj i intendantskoj službi i službi veze. Takav organ postoji i danas u Koreji.

Osnovna načela opšte obaveštajne službe važe i za tehničku obaveštajnu službu. Sakupljanje podataka ne vrše samo stručni organi, već i komandanti jedinica sa svojim štabovima i ljudstvom, sve do boraca. Prvo formirano odeljenje ATS obaveštajne službe imalo je tri sekcije. Administrativna sekcija vodila je računa o svim aktivnostima odeljenja,

izdavala obaveštenja, održavala vezu sa drugim organima, sakupljala nove podatke o ATS materijalu Japanaca i upućivala na dalje iskorišćenje sređene podatke. Operativna sekcija sastojala se iz poljskih radnih komandi koje su radile na istaknutim bazama ili bile priključene diviziji ili korpusu. Njihova dužnost je bila da sakupljaju i raspoznaju materijal, pripremaju izveštaje o novim predmetima i upućuju zaplenjeni materijal sekciji za vršenje analiza. Sekcija za vršenje analiza pripremala je izveštaje o novim predmetima i upućivala trupama materijal radi obuke i u pozadinu radi istraživanja.

Tehnička obaveštajna služba vršila je prijem, klasifikaciju, održavanje i knjiženje zaplenjene neprijateljske opreme; podelu predmeta po granama, pakovanje i otpremu u pozadinu; vodila je evidenciju o izvorima, podeli i celini opreme po tipovima i o vraćanju pojedincima onih predmeta koje su mogli zadržavati kao uspomenu. Saradnja sa vojnicima na frontu sastojala se u tome što su oni davali podatke o mestima skladišta koje je neprijatelj ostavio i čuvali zaplenjenu opremu od rasturanja i uništavanja. U tome pogledu bilo je važno da im se blagovre-

¹⁾ Technical Intelligence in the Pacific in World War II by Lieutenant Colonel Maurice K. Schiffman, Military Review, januar 1952.

meno predoči značaj pravilnog postupka sa neprijateljskom opremom.

Na bazi izvršenih proučavanja neprijateljske opreme, tehnička obaveštajna služba izdala je mnogo priručnika o upotrebi medicinske opreme i materijala, uputa o rukovanju sa neprijateljskim naoružanjem i vozilima i sa opremom veze. Inženjerski stručnjaci korišćeni su za uklanjanje ili neutralisanje mina i lisičjih rupa u prednjim rejonima. U ovom cilju čim je to bilo moguće, rađena su uputstva sa potrebnim skicama i fotografijama o načinu njihovog neutralisanja ili uništavanja.

Uspesna praktična saradnja organa pojedinih službi dovela je do organizacije objedinjene tehničke obaveštajne

službe svih postojećih grana pozadinskih službi. Obrazovana je i prevodilačka sekcija i sekcija za umnožavanje.

Prema mišljenju pisca, tehnička obaveštajna služba trebalo bi u buduće da postane sastavni deo opšte obaveštajne službe kako borbene, tako i strategiske. Ona treba da se blagovremeno razvije, uporedo sa političkom i ekonomskom obaveštajnom službom. Ona treba da bude rukovođena centralizovano, pod neposrednim nadzorom G-2. Na bojištu treba da deluje veoma elastično, što se može postići odgovarajućom decentralizacijom. Njen uspeh će zavistiti od tehničkog kadra koji mora biti pripremljen za buduće zadatke.

S. P.

Pukovnik Li J. Devis: RATNE IGRE NA KARTI — PRIPREMA I IZVOĐENJE

Artiljeriski pukovnik Devis, bivši nastavnik američke Komandne i generalštabne škole, iznosi u ovom članku¹⁾, prema iskustvima stečenim u školi, značaj ratne igre, njenu organizaciju i izvođenje. Članak je vrlo poučan, jer pruža uvid kako se ova vežbanja provode u Američkoj armiji, a daje nam mogućnost da uporedimo način izvođenja ove vrste vežbanja u drugim armijama i kod nas.

Ratna igra, po mišljenju pisca, pruža najbolju vrstu nastave koja se može izvoditi u učionici, a koja je ujedno najpribližnja ratnim uslovima. Zvanična američka definicija ove vrste vežbi je sledeća: »Ratna igra je vežba u kojoj se izvode dvostrane operacije na karti, gde su trupe i vojne ustanove obeležene odgovarajućim znacima koji se pokreću u cilju pokazivanja manevrovanja trupa na zemljištu«. Rad suprotnih strana reguliše grupa sudija. Cilj ratne igre je da se pokaže primena teorisko-doktrinarnih postavki koje su prethodno izučavane.

Koliki se značaj pridaje izvođenju ratnih igara u Armiji SAD najbolje se vidi iz programa koji je za nastavnu godinu 1950/51 predviđao: pešadisku diviziju u napadu i odbrani sa prelaskom u protivnapad, u vidu dvostrane slobodne ratne igre; pešadisku diviziju u napadu i odbrani noću sa prelaskom jedne strane u odbranu, a druge u napad, u vidu dvostrane slobodne ratne igre; oklopnu diviziju u ulozi rezerve korpusa u odbrani, u vidu jednostrane slobodne ratne igre; korpus u nastupanju i hvatanju dodira, u vidu dvostrane slobodne ratne igre; funkcionisanje jednog pozadinskog rejo-

na, u vidu jednostrane dirigovane ratne igre; rad grupe armija u koordiniranom planiranju ofanzivne operacije, u vidu jednostrane slobodne ratne igre i armiju u otpustanju, u vidu jednostrane dirigovane ratne igre.

U nabranjanju ovih vežbi uočava se da postoje sledeće vrste ratnih igara: jednostrane i dvostrane, koje mogu biti slobodne ili dirigovane.

U jednostranoj ratnoj igri ulogu sopstvenih trupa izvode učesnici, odnosno slušaoci, dok ulogu neprijatelja igraju sudije.

U dvostranoj ratnoj igri obe strane predstavljaju učesnici; ona je komplikovanija u strukturi i tehnici, ali je poučnija i interesantnija za učesnike zbog raznovrsnosti situacija i zbog slobode akcije učesnika. Nezgodna strana ove vrste vežbe je, međutim, u tome, što je rukovodstvu teže da vodi vežbu određenim smerom ka postavljenom cilju.

Dirigovana ratna igra je vežba kojom rukovodstvo upravlja pomoću unapred pripremljenih izveštaja i vremenskih rasporeda koji treba da navedu učesnike na akcije koje je isplaniralo rukovodstvo.

U slobodnoj ratnoj igri nema veštačkog upravljanja akcijama. Učesnici su uvedeni u određenu situaciju, dati su im zadaci i ratna igra počinje. Dalja dejstva zavise od neprijateljskih snaga i od sudija. Dodeljivanje uloga učesnicima zavisi od cilja ratne igre. U diviziskoj ratnoj

¹⁾ Map Maneuvers — Their Preparation and Conduct by Colonel Lee I. Davis, Military Review, novembar 1951.

igri, na primer, učesnicima se obično dodeljuju uloge: komandanta divizije, načelnika štaba, načelnika oteka (I—IV), a prema potrebi i njihovih pomoćnika, kao i načelnika oteka za rodove i službe (što kod njih obrazuje specijalni štab).

Sudije vrše svoju dužnost prema zvanicom Priručniku za sudije. Oni se nalaze u ulozi pretpostavljenih, potčinjenih i suseda. Njihova najvažnija dužnost sastoji se u proceni odluka i zapovesti učesnika. Ova ocena se, naravno, ne saopštava učesnicima direktno, već dolazi do izražaja u zapovestima, izveštajima i obaveštenjima. Sudije u svojim ulogama donose odluke, izdaju zapovesti i vrše štabnu koordinaciju. U divizijskoj ratnoj igri oni imaju ulogu komandanta bataljona i pukova dotične divizije, korpusnog i armiskog štaba i susednih jedinica. Oni treba da deluju sa puno mašte i inicijative, da bi mogli realno reagirati i da bi učesnicima pravilno saopštili svoje odluke, planove i zapovesti. Sudije ne smeju uticati na učesnike niti izražavati svoje neslaganje sa odlukama učesnika i tsl. Oni treba da prihvate odluke učesnika, pa da na njih utiču kao što bi komandanti i trupa na bojnomo polju radili.

Rad sudija mnogo pomažu pregledne skice u kojima su po fazama prikazana dejstva, a koja treba da proizađu iz rada učesnika. Ove skice treba unapred da pripremi svako odeljenje sudiskog generalštaba (G₁—G₄). U slobodnoj ratnoj igri ove skice, naravno, ne smeju da ograničavaju slobodu akcije učesnika, već treba samo sudijama da posluže za orijentaciju.

Ratna igra ima dobre, ali i rđave strane. U **dobre strane** pisac nabraja: 1) mogućnost da se događaji ređaju jedan za drugim; 2) mogućnost vežbanja (uigravanja) dotične komande (štaba) kao celine; 3) mogućnost pokazivanja primene i provere taktičkih i administrativnih postavki, odnosno načela; 4) odlična prethodna proba i vežba manevra koji su projektovani da se održe sa trupama na zemljištu, te na taj način, manevr postaje provera ratne igre, a trupe imaju znatno više koristi od vežbe, jer se izbegavaju čekanja, pogrešni pokreti, lutanja i tsl.; 5) predstavlja dinamičnu vežbu nasuprot taktičkoj vežbi na karti koja ima karakter statike.

U **rđave strane** ratne igre pisac ubraja sledeće: 1) što taktički i administrativni principi moraju da budu od ranije poznati učesnicima, jer njihovo učenje u toku same vežbe nije moguće; 2) učesnici

se mahom obučavaju samo u dodeljenoj ulozi. Ovaj nedostatak se može otkloniti menjanjem uloga učesnika.

Prema postavljenom **cilju**, obuka se može izvoditi na dva načina: 1) ako se cilj vežbe sastoji u specijalizaciji učesnika za izvesne dužnosti, onda će učesnici biti stalno na odgovarajućim funkcionalnim dužnostima; i 2) ako, međutim, učesnici treba da steknu uvid u celokupno funkcionisanje štaba, onda treba da se izređaju u što više uloga. Da bi svi učesnici bili upoznati sa tokom vežbe kao celine, mogu se u toku ratne igre periodično održavati konferencije i kratka izlaganja situacije.

Ratna igra iziskuje brižljivu **pripremu**. Prvi korak u tome treba da se ogleda u izdavanju određenom rukovodiocu ratne igre kratkog uputstva kojim treba da bude preciziran cilj vežbe. Pošto ono služi kao osnova ratne igre, rukovodilac mora da ga svestrano prouči. Sledeći korak u pripremi vežbe treba da bude izrada opšte i posebnih pretpostavki (situacija). Opšta pretpostavka treba da bude zajednička za obe strane, a posebne pretpostavke (situacije) sastavljaju se posebno za svaku stranu. Posebne situacije treba da budu sastavljene tako da se izazove interesovanje učesnika slično kao što ga izaziva zagonečka. Ona treba da sadrži uobičajene elemente »ratne magle«. Izlaganje potpunih planova, obezbeđenje pune pozadinske podrške, jednostavnost načina popune ljudstvom i davanje potpunih podataka o neprijatelju imaće za posledicu da će se vežba odvijati sa nedovoljno interesovanja učesnika.

Posebna pretpostavka (situacija) treba da bude sastavljena tako da svi organi komande mogu razviti punu svoju aktivnost. To, naravno, zahteva veliku maštu i inventivnost. Ako se ne izvrše brižljive pripreme u ovom pogledu, onda će se kod ratnih igara koje treba da obrade taktičku i administrativnu stranu operacije desiti da će ova druga strana vežbe biti stavljena u drugi plan.

Zadaci koji se imaju postići ratnom igrom su dvojaki: grupni i individualni. Grupni zadatak biće ispunjen ako se ratna igra razvija pravilnim tokom. Obično vežba počinje zapovešću pretpostavljene komande kojoj se prilaže karta ili oleata sa ucrtanim rasporedom snaga u određenom vremenu neposredno pred početak ratne igre. Individualni zadaci proizlaze iz akcije koje su zasnovane na situacijama, a koje se jedne za drugom razvijaju. Svaki učesnik mora da donosi odluke u

ulozi koja mu je poverena, i ona treba da proizlazi iz njegove sopstvene procene. Učesnik će brzo naučiti koliko je nesmotreno donositi odluke bez raspolaganja odgovarajućim osnovama. S druge strane, ako učesnik donese odluku bez koordinacije sa ostalim organima štaba, on će se takođe ubrzo uveriti da je pogrešio. Pravilnost posebnih odluka odraziće se na rešenje zadatka grupe kao celine.

Izvorni materijal ratne igre može se podeliti u tri grupe: taktičke i administrativne pretpostavke (situacije), uputstva za postupak učesnika i sudija i usvojeno rešenje.

Taktičke i administrativne pretpostavke sastoje se iz opšte i posebnih pretpostavki (situacija), zadataka, liste podržavajućih trupa, raznih procena i studija (naprimer, o vremenu, zemljištu i tsl.). Ceo elaborat treba blagovremeno predati učesnicima i sudijama kako bi ih oni mogli brižljivo proučiti i uživeti se u situaciju.

Administrativna uputstva sadrže: preglede rasporeda ljudstva, prostorija, sredstava veze, vremena, karata i sredstava za snabdevanje.

Dužina trajanja ratne igre treba da bude tako podešena da bi se iz vežbe izvuklo što više koristi. Kao minimum postavlja se jedan puni dan, a po mogućstvu vreme treba da bude duže. Odnos astronomskeg i operativnog vremena treba da bude oko 1:2—3. Takav odnos je realan, pošto rad štabova sam po sebi iziskuje manje vremena nego trupni pokreti.

Početak izvođenja ratne igre treba da bude obeležen: 1) opštom orijentacijom, kojom treba proveriti da li su učesnici i sudije ušli u situaciju da bi se mogao steći zaključak o rezultatu prethodne studije; 2) instruktažom sudiskog karaktera; 3) ako učesnici nisu upoznati sa tehnikom ratne igre, korisno je prikazati razvoj si-

tuacije na nekom drugom primeru ratne igre.

Poželjno je da na ratnim igrama učestvuje vazduhoplovni sudija u ulozi komandanta vazduhoplovnih snaga komande koja je pretpostavljena komandama u kojoj deluju učesnici. On je jednovremeno vazduhoplovni referent obaveštajnog i operativnog odeljenja u korpusnom i armiskom štabu i predstavlja armisko vazduhoplovstvo jedne i druge strane. On može da igra i ulogu vazduhoplovnog oficira za vezu kod divizija koje dejstvuju jedna prema drugoj. Vazduhoplovni sudija treba da vodi računa o pravilnosti upotrebe vazduhoplovstva u ratnoj igri.

Kritika se smatra obaveznim, završnim delom vežbe. U kritici se izlaže: cilj vežbe, u koliko i kako je isti postignut; pravilne i nepravilne akcije u toku izvođenja vežbe; greška u štabnoj organizaciji i postupcima, pripremanju planova i odluka. Kritika treba da bude konstruktivna. Citiranje događaja zamara, pa ga zato treba izbegavati. Učesnici ratne igre koji će na kritici imati da izlažu izvesne probleme treba da budu unapred obavešteni, da bi se za to pripremili.

Na zaključku kritike treba izneti usvojeno rešenje, što se može učiniti ili usmenim izlaganjem ili u vidu pismenih skriptata, vodeći pri tome računa o tome da učesnici mogu rešenje pročitati na vreme i, eventualno, postaviti izvesna pitanja. U slobodnoj ratnoj igri ima veliki broj rešenja. Zbog toga je važno da se govori o **jednom usvojenom rešenju**.

U zaključku članka pisac iznosi mišljenje da ratne igre treba da zauzimaju važno mesto u vojnom školovanju, jer one omogućuju vežbanje kako u komandnim, tako i štabnim ulogama i predstavljaju odlično sredstvo za izgrađivanje komandnih organa kao celine, a usto, one razvijaju i smisao za organizaciju.

V. K.

General Paolo Supino: AKTUELNI PROBLEMI ARTILJERIJE¹⁾

Autor smatra da savremena artiljerija preživljava duboku krizu. Ona ne može više da uskladi svoja dejstva sa potrebnom brzinom intervencije za račun svoje pešadije, niti može da dejstvuje na celom prostoru po dubini koji zauzima neprijatelj — a koji se neprekidno povećava u porodu sa evolucijom rata i bitke. Dosađ se problem rešavao neprekidnim povećanjem artiljerijskih sredstava u pešadi-

skim jedinicama, a za dublje taktičke zadatke služila je taktička avijacija — kao produženje artiljerijskih putanja. No, ovo rešenje nije pogodno ni za artiljeriju ni za pešadiju, niti je uopšte to put za definitivno rešenje ovog problema. Prema

¹⁾ Generale di brigata Paolo Supino: Problemi attuali d'artiglieria, Rivista Militare, novembar 1951.

tome, centralni problem daljeg opstanka artiljerije predstavlja rešenje sledećih pitanja: povećanja dometa, smanjenja zone sigurnosti i mogućnosti trenutnog ostvarenja masovne i tačne vatre.

Da bi što tačnije odredio mogući razvoj artiljerije, autor detaljno analizira karakteristike savremene artiljerije:

1) Moderna tehnika stvorila je artiljeriju koja raspolaze širokim mogućnostima gađanja po frontu i dubini. Između kalibara u masovnoj upotrebi (od 75—200 mm) dometi variraju od 14—40 km, a težina oruđa od 2—60 tona. Praktična brzina gađanja iznosi 2—6 zrna na minut (za srednje i male kalibre), što dozvoljava da divizion od 12 oruđa izbací u jednom minutu 1,2 tone zrna srednjeg ili 0,6 tona zrna malog kalibra.

To je što se tiče klasične artiljerije, a kako stoji stvar sa raketnom artiljerijom za taktičku upotrebu? Ona se još uvek usavršava, te se ne znaju njena krajnja dostignuća, niti sve njene mogućnosti. Lafeti su joj jednostavni i laki (0,5—1 tone); količina vatre u jedinici vremena ogromna; metodi gađanja jednostavni i ne zahtevaju veliku specijalizaciju posluge. Dometi su zasad ograničeni (4—8 km), a preciznost vrlo mala (rasturanje 1/10 dometa), ali se tako jako rasturanje kompenzira količinom vatre, jer, naprimer:

— nemački divizion »Nebelwerfern« od 3 baterije izbacuje za 10 sekundi 108 raketa ili 3,6 tona;

— nemački teški divizion »Schwere Wurfgeräte« za 30 sekundi izbacuje 408 raketa ili 120 tona;

— američki divizion »Rocket Field Artillery« kalibra 114 mm za 12 sekundi izbacuje 864 rakete ili 16,5 tona čelika sa 2 tone eksploziva, što približno odgovara koncentraciji vatre od 48 divizona 105 mm! Kao što se vidi, sredstva za postignuće ovakvog efekta vatre malo staju, ali je problem municije značajan i težak.

2) Pokret artiljerije na bojištu mora da teče istim tempom kojim se kreću i rodovi sa kojima artiljerija sadejstvuje. Stoga se rešenje mora tražiti u mehanizovanoj artiljeriji koja sve više postaje vrsta tenkova, iako težina oklopa ide na štetu kalibra i dometa oruđa, a mehanizam postaje vrlo komplikovan. Prema tome, samohodna artiljerija sa mestimično jačim ili slabijim oklopom daje modernu koncepciju rešenja pokreta i vatre u artiljeriji. No, pri ovome treba imati u vidu da i motorizacija i mehanizacija donose artiljeriji težak problem snabdeva-

nja gorivom, pored već postojećeg u snabdevanju municijom.

3) Moderna artiljerija stagnira, kaže pisac. Za poslednjih 30 godina domet se gotovo nije izmenio iako je tehnologija metala otišla daleko unapred. Veliki domet je neophodan uprkos intervencije taktičke avijacije, jer je ona neekonomična, nesigurna i zavisna od vidljivosti i stanja atmosfere — a ne može ni da bude neprekidno u akciji. Sposobnost brzog i iznenadnog ponavljanja vatrenog dejstva po raznim ciljevima na raznom udaljenju po frontu i dubini, ostaje i dalje specifičnost artiljerije. Međutim, pitanja trenutnog otvaranja masovne vatre na desetine kilometara dubine neprijateljskog rasporeda, smanjenja zone sigurnosti kao i ostvarenja boljih uslova sadejstva, još nisu u dovoljnoj meri rešena. Prema tome, savremena artiljerija je ispod nivoa savremene tehnike i, ako ona još i danas čini kostur rasporeda vatre, to je samo zato što se od nje ne traži ništa više. Stoga, tvrditi da artiljerija, izgrađena na tradicionalnim zahtevima, nema više uslova za dalji razvoj, ne bi bilo pravilno, kao što nije pravilno ni tražiti rešenje na nekom potpuno novom putu, van današnje tehnike i konstrukcije. Ovo stoga, što je moderna tehnika već dala svoje novine ostvarujući: poljsku raketnu artiljeriju i bestrzajnu artiljeriju, pored drugih zasad još nedovoljno poznatih vrsta materijala. Zasad su od naročitog interesa zrna (rakete) koja na putanji povećavaju svoju brzinu, čime postižu veliki domet i preciznost, a u isto vreme imaju i veliku živu silu na cilju. Postoje i projektili sa autopilotom koji postižu pri današnjoj tehnici domet od 150 km. Ima još i dosta drugih vrsta dirigovanih zrna koja takođe mnogo obećavaju. Pored toga, i u municiji imamo značajna usavršavanja, naročito kod kumulativnog zrna, iako još nedovoljno ispitano, koje u sebi krije ogromnu energiju. Radioupaljač na zrnu obećava rešenje pitanja najkorisnijeg udaljenja tačke rasprskavanja zrna od živih ciljeva.

4) Pored problema koji su sadržani u artiljeriskom materijalu, postoje problemi i u tehnici gađanja, borbenim porecima i organizaciji upotrebe vatre. Postupci u organizaciji gađanja takođe su isti kao i pre 30 godina (ista topografska i balistička priprema gađanja). Elementi za gađanje još uvek imaju ograničenu vrednost po vremenu i prostoru — a to mnogo umanjuje efikasnost ponovnog otvaranja vatre, kao i prenosa vatre na druge ciljeve. Iznenadjenje i efikasnost se

gube i usled nemogućnosti upotrebe većeg broja jedinica bez ponovne prethodne kontrole gađanja. Ni metode određivanja ciljeva nisu se mnogo razvile, jer se, praktično, svode na upotrebu karte, busole i durbina.

5) Moderna artiljerija i njene karakteristike ostale su za poslednjih 30 godina gotovo nepromenjene, te i efikasnost njene vatre nije doživela neki naročiti progres. Iako postoje izvesna usavršavanja, ona su više organizacijske nego tehničke prirode. Prema tome, u opštoj evoluciji ostalih rodova artiljerija, može se reći, nije evoluirala. Pisac se pita, jesu li za ista iscrpljene sve mogućnosti artiljerije, ili, ako su one na granici, koje su te granice?

Pošto savremeni rat traži masovnu vatru, a ova opet mnogo artiljerije (veću gustinu), to rešenje ovoga pitanja treba tražiti u organizaciji i preuređenju artiljerijskih jedinica. No masovna vatra traži rešenje i taktičko-tehničkih pitanja (priprema gađanja), kao i tehničko-konstruktivnih — pitanje proizvodnje savremenog materijala.

Ovo poslednje pitanje, s obzirom na doglednu budućnost, ne može se mnogo menjati ili se ne može menjati tako brzo. Prema tome, rešenje taktičko-tehničkih pitanja ostaje kao široko polje za dalje usavršavanje artiljerije i artiljerijskih jedinica. Znači, pri određenim karakteristikama artiljerije za usavršavanje ostaje: preuređenje artiljerijskih jedinica (reorganizacija) i usavršavanje metoda pripreme i usavršenja gađanja.

Preuređenje artiljerijskih jedinica ostvarljivo je organizovanjem velikih artiljerijskih jedinica, koje će dati najbržu i najefikasniju masovnu vatru kao i celishodnu intervenciju artiljerije. Velike artiljerijske jedinice su u isto vreme i najpodesnije za ostvarenje sadejstva sa ostalim rodovima.

Što se tiče usavršavanja metoda pripreme i izvršenja gađanja, tu takođe ne postoje neke naročite tehničke teškoće. Pitanje ostvarenja tačne vatre, brzih korektura, proširenja vrednosti granica elemenata za gađanje, kao i sigurnih prenosa tačne vatre bez kontrole, u mnogome je olakšano primenom fotografskih metoda sa trenutnim razvijanjem snimaka ili fotogrametrijskih metoda sa restitucionim aparatima velike brzine.

Prema tome, tehničko ostvarenje topografske i balističke pripreme postoji, jer postoje aparati koji ovaj problem rešavaju u sve tri dimenzije. Za brzo dostavljanje izračunatih elemenata za ga-

đanje služi radio ili specijalni aparati koji jednovremeno rade na dve frekvencije od kojih jedna služi samo za poziv vatre, a druga za ostale razgovore. Takođe postoji mogućnost vezivanja radioaparata za dalekopisače, čime se postiže bolji, brži i tačniji prenos komandi za vatru.

Otkrivanje ciljeva treba da bazira na aerofotografiji sa brzim razvijanjem, jer danas može da se fotografise i po magli i po noći. Korišćenje televizije i radara takođe danas postoji. Stoga, ceo posao oko pripreme i izvršenja gađanja, kao i otkrivanja ciljeva treba mehanizirati, a za to postoji mogućnost u velikim artiljerijskim jedinicama, zaključuje autor.

Činjenica je da je artiljerija, ovakva kakva je, sjajno odigrala svoju ulogu u Drugom svetskom ratu, i da je isto tako uspešno vrši i u najnovije vreme, kao i da je za budućnost još u mnogočem nezamenljiva. Prema tome, rešenje treba tražiti u novim vidovima artiljerije, dopunjenim »starom« klasičnom artiljerijom i u njihovoj međusobnoj saradnji. No i pored detaljnog ulaženja u sve artiljerijske specijalnosti, gornjoj studiji nedostaju, po našem mišljenju, sledeće pojedinosti:

1) U samoj postavci problema savremene artiljerije izostavljen je problem povećanja moći zrna, kao jedan od vrlo važnih, jer je artiljerija pretstavnik vatrene moći. Protivtenkovsko zrno pobedilo je oklop, a kumulativno dejstvo krije u sebi još neispitane snage. Pored toga, postoji mogućnost povećanja moći i kod zrna za žive ciljeve. Interesantno je napomenuti da su već vršeni opiti sa artiljerijskim zrnima punjenim atomskim eksplozivom o čemu autor ništa ne govori.

2) Pitanje boljeg sadejstva sa pešadijom i tenkovima zaista je važno i zaslužuje uvek veliku pažnju. Ono se sastoji iz dve komponente: tačnosti gađanja i moći zrna. Tačnost gađanja smanjuje zonu sigurnosti, tj. pešadija se može više primaći vatri svoje artiljerije ukoliko je rasturanje manje. Međutim, moć zrna povećava zonu sigurnosti. Pa ipak, sadejstvo sa pešadijom i tenkovima nije ugroženo do te mere da bi zona sigurnosti postala neki poseban problem.

3) Autorova nastojanja za formiranjem velikih artiljerijskih jedinica sasvim su opravdana sa gledišta potrebe masovne vatre, no ne sme se gubiti iz vida da i masovna vatra mora biti pre svega tačna.

Major L. F. Rajt: UPOTREBA PA ARTILJERIJE ZA GAĐANJE ZEMALJSKIH CILJEVA

Problem potpunijeg iskorišćenja PA artiljerije na bojištu postavljen je i u Koreji. Američki major Rajt³⁾ smatra da PA artiljerija može izvršavati i druge zadatke na bojištu sem dejstva protiv aviona. On kaže da je u Koreji jedna PA grupa odigrala ulogu divizijske artiljerije. Ovo je potstaklo na razmišljanje o tome kako i na koji način da se upotrebi srednje-kalibarska protivavionska artiljerija kao zemaljska artiljerija, kada trupama ne preći velika opasnost iz vazduha. Prednost ovakvog načina korišćenja protivavionske artiljerije jasno se ogleda u povećanju gustine vatre zemaljske artiljerije. Pri ovome treba imati u vidu da su mogućnost horizontalnog polja dejstva, veliki domet i pokretljivost, kojima se odlikuje PA artiljerija, veoma dobre osobine baš za gledišta zemaljske artiljerije. Međutim, izbor vatrenog položaja predstavlja poseban problem, jer se oruđa moraju dobro maskirati zbog velikog bleška koji se lako uočava. Sem toga, naprimera, za PA top 90 mm pri elevaciji od svega 100 hiljaditih, domet je 6.750 m. Ako se želi gađanje na kraćim otstojanjima, izboru vatrenog položaja treba posvetiti posebnu pažnju. U svakom slučaju, potrebno je brižljivo proučiti padajući krak putanje kako ne bi došlo do gubitaka kod sopstvenih trupa zbog srazmerno položene putanje zrna.

Dalji problem jeste u relativno maloj težini zrna i u velikom rasturanju po daljini. Brzina gađanja na zemaljske ciljeve biće nešto manja nego kada se PA oruđe upotrebljava za gađanje vazdušnih ciljeva, tako da će biti približno ista kao kod haubice 105 mm, naročito pri dužem trajanju vatre. Pored toga, postavlja se pitanje topografske pripreme za gađanje. Pisac smatra da se u ovim slučajevima mora PA jedinicama pridavati deo ljudstva iz zemaljske artiljerije, ili, pak, da zemaljska artiljerija obavi potrebne topografske radove i za PA jedinice. Pa ipak, pisac kaže, ne idem tako daleko da tvrdim da su sva ova ograničenja PA

artiljerije tolika da bi prouzrokovala neke ozbiljne poteškoće.

Pri upotrebi PA artiljerije postoje dve varijante: da se čitavi PA divizionu upotrebe potpuno kao zemaljska artiljerija ili da se ovako upotrebe samo pojedine baterije, a ostale da se postave tako da mogu vršiti svoj osnovni zadatak PAO, a, po potrebi, i da pojačavaju vatru zemaljske artiljerije. Prema tome, po mišljenju pisca, u granicama ovih varijanti upotreba jednog PA divizionu ili PA grupe u ulozu zemaljske artiljerije ne predstavlja naročiti problem. Svaki se zadatak može dodeliti PA artiljerijskoj jedinici, mada se zadaci neposredne podrške ili pojačanja divizionu za neposrednu podršku smatraju nepoželjnim. Međutim, iz alternative upotrebe PA divizionu za pojačanje zemaljske artiljerije, iskršava nekoliko problema. Kada se radi o pojačanju, treba imati u vidu da su baterije postavljene prvenstveno za protivavionsku odbranu, te je njihova upotreba u ulozu zemaljske artiljerije ograničena i drugostepena. Zato se nikad ne može vremenski unapred planirati njihova upotreba. Ako se još ima u vidu relativno veliko rasturanje PA oruđa i lakoća zrna, onda je jasno što preovlađuje mišljenje da se PA artiljerija najkorisnije može upotrebiti za gađanja za uznemiravanje i zaprečna gađanja, kao i za gađanja, u cilju neutralisanja, slabo zaklonjenih ciljeva na većim daljinama itd.

Interesantno je da pisac ovog članka ništa ne govori o upotrebi PA artiljerije u borbi protiv tenkova. Međutim, ne treba nikad gubiti iz vida da su PA oruđa baš po svojim konstruktivnim i balističkim osobinama izvanredno pogodna i veoma efikasna protiv tenkova, što je dokazano i u toku prošlog rata.

³⁾ The AAA 90 in a Surface Mission by Major Lucius F. Wright, Jr., Combat Forces Journal, decembar 1951, SAD.

Pukovnik Džon Devis: NEKA TO RADE ŽENE¹⁾

Na sastanku zajedničkog odbora načelnika štabova oružanih snaga SAD postavljeni su zadaci i protivavionske odbrane zemlje. Sva tri vida oružanih snaga ima da doprinesu protivavionskoj odbrani SAD. Vazduhoplovstvo će dati avione za presretanje i obezbeđiće sistem VOOV. Mornarica će dati takođe avione, a i PA brodove, ako se za njima ukaže potreba. Suvozemna vojska daće PA artiljeriju i dirigovane projektile za gađanje vazdušnih ciljeva. Međutim, pisac članka upozorava da će svaki avion, upotrebljen za PAO teritorije, biti jedan manje za taktičku podršku trupa iz vazduha, a svaki vojnik kod PA topa biće jedan manje za ofanzivne akcije protiv neprijatelja. Nemci, Japanci i Britanci borili su se za rešenje ovog problema u prošlom ratu. Milion i po muškaraca koje su Nemci upotreбили u vazdušnoj odbrani i u industriji aviona, naoružanja i municije pretstavljao je značajan faktor koji je doprineo njihovom konačnom porazu, jer su nedostajali na frontu. Slično tome, vazдушna odbrana Velike Britanije pretstavljala je veliki napor koji se osećao u toku celoga rata. Za SAD taj problem nije postojao u prošlom ratu, ali će u eventualnom budućem postojati, naročito kada se ima u vidu da se rezerva protivničkih atomskih bombi sve više povećava. S druge strane, problem PAO je takve prirode da bi mogao apsorbovati celokupni potencijal SAD, pa ipak, ne bi mogao da obezbedi ništa drugo sem što bi povećao stepen uništavanja neprijateljskih aviona. Međutim, poznato je da prenošenje borbe na neprijateljsku teritoriju i uništenje njegovog potencijala pretstavља najbolju i najsigurniju odbranu. Jer, i najbolja defanzivna sredstva, koja su Britancima i Americancima stajala na raspoloženju, samo su umanjila nemačko bombardovanje Londona sa V-1, ali nisu mogla da ga spreče. Opasnost je bila otklonjena tek kada su savezničke divizione očistile Pa de Kale, Belgiju i deo Holandije. Ipak, učinjeni napori za odbranu Londona od V-1 nisu bili uzaludni, jer je pred kraj rata 70% od svih V-1 bilo uništavano.

Pisac članka predviđa da usavršavanjem dirigovanih projektila za gađanje vazdušnih ciljeva, naoružanje suvozemne vojske može vrlo lako postati stub PAO. Lovački avioni mogli bi čak imati drugostepenu ulogu, jer bi pretstavljali pokretnu udarnu silu za pojačanje, odnosno zatvaranje rupa u teritorijalnoj PAO.

Za ovo tvrđenje on navodi da je 1943 godine trećinu gubitaka 8 vazduhoplovne armije nad Nemačkom prouzrokovala nemačka PA artiljerija. 1944 i 1945 godine dve trećine oborenih bombardera i znatan broj drugih aviona otpada na nemačku PA artiljeriju. Tačno je da je 1944 godine nemačko vazduhoplovstvo počelo da gubi svoju udarnu moć, a u isto vreme nemačka PA artiljerija nije raspolagala ni tempirnim upaljačima, ni radarima koji bi se mogli uporediti sa američkim »SCR 583«.

U vremenu od invazije u Normandiji do završetka rata PA artiljerija 12 američke grupe armija oborila je 2.100 aviona, što znači oko 11% od ukupnog broja uništenih aviona. Uprkos velikoj savezničkoj nadmoći u vazduhu, lovci nisu nikada ni izdaleka postigli tako velike rezultate. 1 januara 1945 godine, kada su Nemci izvršili najveći vazdušni napad na savezničke aerodrome, kojom prilikom su, računajući se, izvršili oko 700 letova, PA artiljerija je uništila 220 aviona, dok su lovci oborili manje od 100.

U Nemačkoj je najveće brojno stanje u PAO iznosilo oko milion i po od čega je otpadalo na poslugu PA oruđa oko 850.000 ljudi. U Velikoj Britaniji najveći broj ljudstva upotrebljen u te svrhe iznosio je nešto manje od 300.000 ne računajući osoblje vazduhoplovstva koje je rukovalo barážnim balonima i posluživalo MPAA i PAM za odbranu aerodroma.

Napredak tehnike u posleratnom periodu donekle menja tu sliku iz Drugog svetskog rata. Radar je potisnuo PA reflektore, a barážni baloni su zastareli. Isto tako, atomska bomba je skoro odstranila potrebu za MPAA i PAM, jer avion, koji nosi i baca atomsku bombu, leti na visini koja je daleko iznad maksimalnog efikasnog dometa MPAA i PAM. Iz tih razloga može se očekivati da će se PA odbrana ubuduće sastojati od malog procenta MPAA i PAM oruđa, velikog procenta PA topova i sve većeg procenta dirigovanih projektila, a u svakom slučaju, od velikog broja angažovanog ljudstva.

Britanci su se još 1940 godine susreli sa problemom ljudske snage i počeli su sa uvođenjem žena u PA jedinice. Uključivanje žena u ove jedinice izvedeno je u

¹⁾ Let The Women Do It by Colonel John W. Davis, Military Review, novembar 1951.

početku uz mnogo sumnje u uspeh. Pojedini rukovodioci su se plašili da se javno mnjenje neće nikada složiti sa time da žene rukuju ratnim oruđima; drugi su sumnjali u izdržljivost i moral žena u vojsci. Međutim, rezultati su bili vrlo dobri. Ženama je bilo omogućeno da se dobrovoljno javljaju u jedinice PAO gde su po završenoj obuci raspoređivane u mešovite baterije u kojima je obično bilo do polovine ženske posluge. Na taj način u jedno vreme je bilo u jedinicama PAO 74.000 žena, što odgovara brojnom stanju od 4 divizije, a moglo ih je biti 170.000 da je za to bilo potrebe. Britanska javnost bila je ponosna što i žene brane domovinu, a na veliko iznenađenje, žene su se često pokazale bolje na dodeljenim zadacima nego prosečni muškarci-vojnici. One su pokazale hrabrost i hladnokrvnost u bezbroj PA borbi. Pred kraj rata osoblje PA odbrane sačinjavali su, uglavnom, stariji i fizički ograničeno sposobni muškarci i žene.

Nemačko iskustvo u mnogom je slično britanskom. Do kraja 1942 godine nemačke PA jedinice, raspoređene za odbranu zemlje, sastojale su se od ljudi fizički sposobnih za aktivnu službu na frontu. Početkom 1943 godine počela se ozbiljno osećati oskudica u ljudskoj snazi i PA jedinice za odbranu zemlje bile su prve na udaru. Da bi se zadovoljila potrebna za ljudstvom, bile su organizovane pomoćne PA jedinice, koje su se sastojale iz nehomogene mešavine fabričkih radnika, stranih državljana, ratnih zarobljenika i žena. Ove pomoćne jedinice vremenom su sačinjavale 44% ukupnog brojnog stanja u PA jedinicama. Ostalih 56% sačinjavale su regularne jedinice većinom sa starijim i fizički ograničenim ljudstvom. Žene su upotrebljene u ograničenom broju, a bile su nedovoljno obučene, te se nisu dobro pokazale.

Potreba PA odbrane i njene blagovremene organizacije danas se postavlja u oštrijoj formi, nego za vreme prošlog rata. Oruđima masovnog uništavanja danas se može postići mnogo veći stepen razaranja nego ranije. Pored toga, i vreme, koje je i u prošlom ratu bilo dragoceno, danas je još dragocenije, jer u prvom mesecu, pa čak i u prvim danima eventualnog sukoba mogu se očekivati vrlo veliki, ako ne i porazni gubici i razaranja. Dok su u prošlom ratu, uprkos teškim udarcima iz vazduha, i Britanija i Nemačka imale na raspoloženju izvesno vreme za poboljšanje svojih odbrambenih mera, u budućem ratu sa ovim se ne može računati. Zato se i sistem PA odbrane

javlja kao jedna hitna potreba, čije jedinice treba da budu u punoj borbenoj gotovosti sve dok postoji opasnost vazdušnog napada.

Upotreba radnika za PA odbranu često se pominje. Polazi se od pretpostavke da će većina PA artiljerije biti postavljena unutra i u blizini industrijskih i jako naseljenih centara, te će radnici moći da se koriste i za PA jedinice. Ova pretpostavka, ako bi i bila ostvarljiva, imala bi za posledicu znatnu uštedu ljudske snage. Nažalost, ona ima mnogo nedostataka. U prvom redu, većina PA jedinica biće smeštena van branjenog objekta, kako bi se omogućilo presretanje aviona pre nego što mogu da bace bombe. Te daljine van branjenog objekta, iako, možda, neće biti velike, mogu postaviti ozbiljan problem brzog transporta. Sem toga, mnogo ozbiljniji problem je pitanje obuke — koja je dosta složena i teška. Da bi osoblje moglo da posluhuje radare i komandne računare, potrebna mu je obuka od nekoliko meseci. Stoga je sistem upotrebe radnika neprihvatljiv.

Posle gornjih navoda, pisac članka daje predlog rešenja ovog pitanja. On navodi da žene mogu da obavljaju 50—60% zadataka u teritorijalnoj PA odbrani isto tako dobro kao i muškarci. Ti zadaci su rukovanje telefonskim centralama, rad na

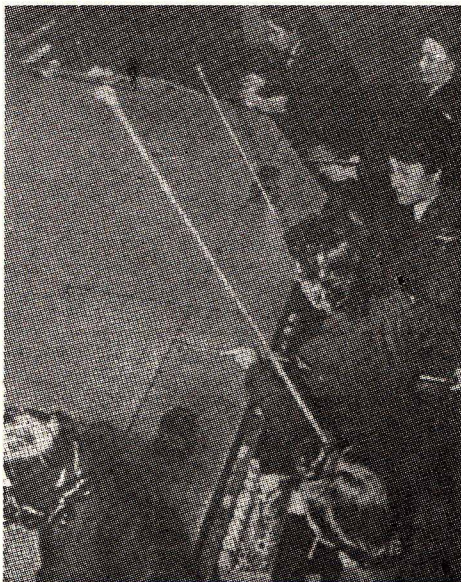

Slika 1. — Žene na osmatračkom durbinu PA baterije

komandnim računarima i radarima, vođenje šema leta itd. gde su žene često pogodnije od muškaraca (vidi sl. 1 i 2).

Sem toga, one mogu da rade i kao kuharice, činovnice i šoferi, a mogu da vrše

Slika 2. — Žene vode šemu leta aviona u operativnoj sobi na KM PAO

i veći deo poslova po raznim štabovima. Međutim, posluživanje samih topova je iznad fizičkih mogućnosti prosečne žene. Najzad, žene se mogu korisno upotrebiti i na drugim mestima u sva tri vida oružane sile, kao i u industriji.

Na osnovu svega iznetog, pisac predlaže za svoju zemlju sledeće mere:

1. — Da se obrazuju mešovite PA jedinice za teritorijalnu PA odbranu od žena i starijih i ograničeno sposobnih muškaraca koji bi se još mogli koristiti.

2. — Da se apeluje na oficire i borce, onesposobljene ranama ili bolešću za boračku službu, da stupaju u jedinice teritorijalne PAO posle čega će se sa tim ljudstvom izvršiti potrebna obuka.

3. — Da se na univerzitetima organizuju jedinice PA artiljerije u kojima će žene dobijati potrebnu obuku, posle koje će postati rezervni oficiri.

4. — Da se dozvoli ženama da pohađaju odgovarajuće kurseve iz PA artiljerije i dirigovanih zrna.

Kapetan fregate Uden: INFRACRVENI ZRACI U SLUŽBI VOJNOG OBAVEŠTAVANJA

Infracrveni zraci nisu ništa drugo do nevidljiva »tamna« svetlost koju golo oko ne može da vidi, te su potrebni specijalni tehnički uređaji da bi i ovi zraci postali pristupačni našem čulu vida.

Francuski kapetan fregate Uden u početku svoga članka pod gornjim naslovom¹⁾ ističe da je prvi svetski rat bio rat hemičara, dok je Drugi bio prvenstveno rat fizičara, a u izgledu je da će primena fizikalnih sredstava dominirati i u Trećem svetskom ratu. Stoga je danas više nego ikad potrebno izučavati primenu fizikalnih sredstava u ratu.

Da bismo lakše razumeli upotrebu ovog novog sredstva, izvršićemo kratko upoređenje primene infracrvenih zrakova sa vojnom primenom radiotalasa. Radio je u Prvom svetskom ratu bio prvo primenjen za održavanje veze. Ovaj problem bilo je relativno lako rešiti. Međutim, elektromagnetna detekcija (otkrivanje), koja je uspešno primenjivana i koja je dala velike rezultate u Drugom svetskom ratu, svakako je bio mnogo teži problem. Detekcija neprijateljskih ciljeva može se

vršiti na dva načina. Jedan je način da se neprijateljski cilj »osvetli« pomoću elektromagnetnih zrakova, a zatim da se prikupi energija koju isti cilj odbija od sebe. To je princip detekcije pomoću odbijanja (eha) i on se primenjuje kod radara, ali je indiskretan jer tajnost nije zagarantovana. Drugi način, koji je diskretan, sastoji se u hvatanju energije koju neprijatelj sâm nehotično zrači, bilo u vidu zvuka ili infracrvenog zračenja, pošto je odavanje zvuka vezano za funkcionisanje elise i motora, a infracrveno zračenje za temperaturu, koja se tom prilikom stvara. Poznato je da se infracrveni zraci proizvode na isti način kao i svetlost, tj. termičkom emisijom pri povećanoj temperaturi nekog tela. U ovom upravo i leži velika vojna važnost ovih zrakova. Neprijateljski toplotni izvori, kao što su avioni, brodovi, tenkovi

¹⁾ Capitaine de frégate Uden: L'infrarouge, comme moyen d'information militaire, Revue de Défense Nationale, janvier 1952 god.

itd., obavezno zrače infracrvene zrake, a to upravo i omogućava vršenje njihove detekcije. Da bi se ciljevi otkrili, potrebni su nam dakle samo prijemnici podešeni na talasnu dužinu termičkog zračenja koje oni emituju za prijem infracrvenih zrakova. Zasada, uglavnom, postoje tri različite vrste prijemnika izgrađenih prema talasnim dužinama emitovanih infracrvenih zrakova, i to:

1. — **Termički prijemnici**, čija se aparatura, uglavnom, sastoji iz jednog većeg ogledala sličnog onom kod reflektora, koje ima zadatak da primljene »kalorične« zrake koncentriše na jedan osjetljiv uređaj u žiži. Ovi prijemnici mogu vrlo korisno poslužiti za detekciju na moru, jer omogućavaju otkrivanje brodova na daljinama čak do 30 km. Osjetljivost prijemnika omogućava određivanje pravca sa tačnošću do tri minuta. Na taj način, prijemnici upotpunjuju radar, koji, mada meri tačno otkojanje do cilja, ne može bez dopunskih uređaja (koji ga čini znatno glomaznijim) da odredi tačan pravac.

2. — **Prijemnici sa fotosprovodnim ćelijama** još su u razvoju. Pri opitima koriste se sve novije i novije ćelije, a one povećavaju oblast primene. Iako je do sada ostvaren samo mali broj uređaja koji koriste osobine fotosprovodljivosti, ipak su na ovom polju zainteresovana sva tri vida oružanih snaga. Mornarica se nada da će jednog dana rešiti mučan problem otkrivanja šnorkela i poboljšati otkrivanje površinskih ciljeva. Suvozemne snage moći će njime, — a to zavisi od daljeg razvoja ovog prijemnika, — jednog dana da vrše otkrivanje tenkova, a vazduhoplovstvo će pomoću njih vršiti fotodetekciju lovačke avijacije, naročito one sa reaktivnim pogonom.

3. — **Fotoemisioni prijemnici**. — Oblast fotoemisionije je već odavno poznata, ali tek savremena elektronska optika omogućila je širu vojnu primenu ovih uređaja, naročito za takozvane elektronske naočare. Prvi prototipovi elektronskih naočara datiraju od pretprošlog rata. Amerikanci, a naročito Nemci, usavršili su ove uređaje i u većoj meri koristili pri kraju Drugog svetskog rata.

Elektronske naočari, uglavnom, imaju izgled običnih naočara. Kod njih se moraju ultracrveni zraci zasebno proizvoditi i pomoću reflektora usmeriti na predmet slično kao što je to ranije pomenuto pri izlaganju fotografisanja noću. Umesto osjetljive fotografske ploče, ovde se upotrebljavaju specijalne foto-ćelije koje su veoma osjetljive. Kad nevidljiva slika pad-

ne na foto-ćeliju, izlučuju se iz nje elektroni, a koji na specijalnom zastoru izazivaju vidljivu sliku i na taj način pretvaraju nevidljivu sliku u vidljivu. Postoji više vrsta ovakvih naočara raznih veličina, počev od manjih za upotrebu na razdaljinama do 50 m, pa do velikih sa reflektorom u prečniku 1,20 m., koji omogućavaju otkrivanje ciljeva na moru i na daljini do 8 km. Kao što vidimo, u načinu rada fotoemisionih aparatura nije potpuno zastupljena tajnost, iako je mnogo manja nego kod vidljive svetlosti. Cilj biva osvetljen, a prijemnik dobija samo jedan vrlo mali deo od njega odbijene svetlosti. I pored nedovoljne tajnosti, elektronske naočari se mogu korisno upotrebiti u mornarici, na mestima gde režim tajnosti nije preterano strog, kao, naprimer, pri manevrovanju u luci noću, za raspoznavanje ciljeva na moru i signalizaciju.

Što se tiče primene ovih naočara u suvozemnoj vojsci, ona je u Drugom svetskom ratu bila dosta ograničena. Međutim, treba očekivati njihovu mnogo širu primenu u budućem ratu, kada će i aparature biti usavršene. Taktika noćnih borbi biće eventualno znatno modifikovana, kao što je to bio slučaj i na moru usled upotrebe radara u Drugom svetskom ratu. Strategija može takođe imati od ovoga znatne koristi usled moguće olakšice noćnih kretanja motorizovanih jedinica u kom cilju su već proučene specijalne elektronske naočari za upravljanje vozilima.

Kao što vidimo, područje infracrvenog zračenja koje zahvata veće talasne dužine i područje rada koje se razvija u pravcu sve kraćih talasnih dužina, teže da se prošire jedno prema drugom. Može se očekivati da će se oba ova područja spojiti na polju primene. Usled ovoga spajanja nastaje mogućnosti novih primena, koje će, prema prilikama, koristiti bolju tehniku ovih odnosnih područja. Stoga je jasno da interes za proučavanje infracrvenih zrakova nije vezan samo za sadašnjost, već, i naročito, za budućnost. Iznenađenje će u budućnosti biti vrlo važan faktor vojnih kombinacija. Samo treba imati u vidu da je postizanje iznenađenja danas vrlo često uslovljeno upotrebom novih, dosad nepoznatih sredstava. Umeti smišljeno odmeriti upotrebu novih sredstava, ne težeći da se događaji preduhitre, već u cilju postizanja maksimuma korisnog dejstva u datom momentu, svakako je za komandovanje u svako doba najvažnija stvar.